

MIDDELEEUWSE KLOOSTERS, BEGIJNENHOF EN GASTHUIZEN IN AMSTERDAM

Middeleeuws Amsterdam telde op het moment van de Alteratie (1578) 19 kloosters/conventen en een begijnenhof binnen de muren en nog eens twee kloosters in de onmiddellijke omgeving van de stad. Binnen de stad namen zij een-derde van het totale bebouwbare oppervlak in beslag.

Dit is niet de plek om uit te wijden over de ontwikkeling, die kloosters in de Lage Landen doormaakten. Hier gaat 't om de bijzonderheden rond de Amsterdamse kloosters en dan nog vooral de topografie: waar stonden ze, hoe zagen ze er uit, wat is er van ze geworden of wat staat er nu voor in de plaats.

Voor de Amsterdamse situatie gelden andere omstandigheden dan voor kloosters in het algemeen. Niet eerder dan eind 14^e eeuw verschenen in de stad de eerste kloosters op initiatief van steenrijke priesters als Dirk Sloyer en Gijsbert Dou. Dat is zo'n 100 jaar later dan andere steden in Holland maar op dat moment leven in Amsterdam dan ook net 3000 mensen. Onder invloed van de Hoekse en Kabeljauwse Twisten zien we de populariteit van de eerste kloosters schommelen tussen de Regulieren van Dou en de Kartuziers – Geert Grote's lievelingsorde – van Sloyer. Opvallend is dat beide eerste mannenorden zich buiten de stadsgrenzen en zelfs buiten de stadsvrijheid¹ vestigden.

De vrouwentak van de Regulieren liet zich in de “uuterste Nesse” neer, die vanaf 1342 pas tot de stadsvrijheid hoorde maar tot 1425 buiten de stadsomwalling lag.

Dan is er het kantelpunt 1578, de Alteratie, toen het katholieke stadsbestuur de stad uit gejaagd werd, alle bezittingen van kerken

en kloosters geconfisqueerd werden en de uitoefening van het katholieke geloof ernstig beperkt werd. Ontwikkelingen in het kloosterleven, zoals zuidelijke steden vanaf de 16^e eeuw doormaakten, ontbreken in Amsterdam.

Onder: Spreiding van de Amsterdamse kloosters over de stad. De nummers komen overeen met de nummering in dit document.

¹ Handvest 7-01-1387: de 'stadsvrijheid' wordt uitgebreid tot 100 roeden (368m) buiten de burgwallen, de toenmalige stadsgrens

Kloostereiland

De concentratie van kloosters in het zuid-oosten van de middeleeuwse stad (zie afb. pag. 2) is niet zo maar ontstaan. De bodem was hier zo moerassig dat, zonder eerst de grond op te hogen, van normaal gebruik geen sprake kon zijn en daar had de stad de mogelijkheden en het geld niet voor. Het eerste deel van de Nes, toen Gansoord geheten, lag al vanaf de eerste dagen binnen de stad en was al opgehoogd. Dat was een levendige, nijvere buurt en daar kwamen geen kloosters. De rest van de Nes, diverse keren als uiterste nes aangeduid, waarin nesse voor het hele drasgebied tussen Amstel en Zeedijk stond, was voorlopig onbruikbaar en daar was voor kloosters wel goedkoop grond te bemachtigen. De overzijde

van de Amstel, de Bindwijk, was een gebied met veel woonhuizen en ook daar was voor kloosters nauwelijks grond te bemachtigen.

Kloosterorden

We zien maar twee orden goed vertegenwoordigd in Amsterdam: de Franciscanen, nl. Minderbroeders, Clarissen en de Derde Orde, een lekenorde, waartoe het merendeel der vrouwenconventen behoorde en enkele kloosters die volgens de regel van Augustinus leefden, de Regulieren. Een uitzondering was de Kartuizerorde, een 11^e-eeuwse afsplitsing van de Benedictijnen, van franse origine (Chartreuse). Van belang voor de snelle opkomst van de Amsterdamse kloosters was de beweging “Moderne Devotie”. Meer orden zijn voor de Alteratie niet vertegenwoordigd; de Jezuïetenorde kreeg in 1540 pas toestemming van de paus en verscheen in Amsterdam pas ná 1578 in de vorm van schuilkerken, zoals de Krijtberg en de Zaaier om vanaf 1829, na jarenlang ook door het Vaticaan verboden te zijn geweest, in een bredere beweging o.l.v. J. Ph. Roothaan op te treden, maar niet in kloosterverband.

Derde Orde

Begin 15^e eeuw gingen diverse religieuze leefgemeenschappen onder lichte dwang verder als lekenconventen van de Derde Orde der Franciscanen, die slechts een beperkte gelofte aflegden en makkelijk tussen de burgerij verkeerden. Zij hielden zich, naast contemplatie, o.a. met zieken-, wezen- en armenzorg bezig. Daarbij namen de Cellebroeders en -zusters een speciale plaats in, door zich te wijden aan het verzorgen van pestlijders en andere besmettelijke zieken, inclusief de lijkbegroting. Tegen het einde van de 15^e eeuw

Links: Dit was het Amsterdam waar zich de beschreven instellingen bevonden. Dit schilderij maakte Cornelis Anthonisz in 1538, nadat hij jaren in de stad schetsen gemaakt had. Sommige van die schetsen zijn zelfs bewaard gebleven.

gingen sommige van die conventen over op de regels van de Augustijnen en werden ‘echte’ kloosters. Wat opvalt is dat de meeste vrouwenkloosters geen zelfstandig lid zijn van enig kapittel en onder de zorg vielen van slechts een paar kloosters in de stad, meestal het kapittel van Utrecht. Dat had niets met Utrecht van doen, maar zetelde in het Amsterdamse Paulusbroedersconvent. Derde Ordekloosters hadden niet altijd een eigen kapel; in dat geval volgden zij de diensten in de desbetreffende parochiekerk. Als zij wel een eigen kapel kregen moest er ook nog een pater aangetrokken worden. Het Regulierenklooster leende bijvoorbeeld priesters uit aan lekenconventen.

Leken en begijnen

Vele kloosters begonnen als private woongemeenschappen die, als ze volgens de eenvoudigste kloosterregel van Franciscus leefden, Broeders of Zusters van het Gemene Leven genoemd werden. Als dit uitmondde in een serieus kloostergebouw met soms een eigen kapel gingen dit soort gemeenschappen over tot de Derde Orde. Begijnen bleven zo mogelijk nog wereldser en legden in het geval van het Amsterdamse Begijnenhof slechts een gelofte van kuisheid af, maar konden elk moment weer terug naar de “buitenwereld”.

Bouwsporen

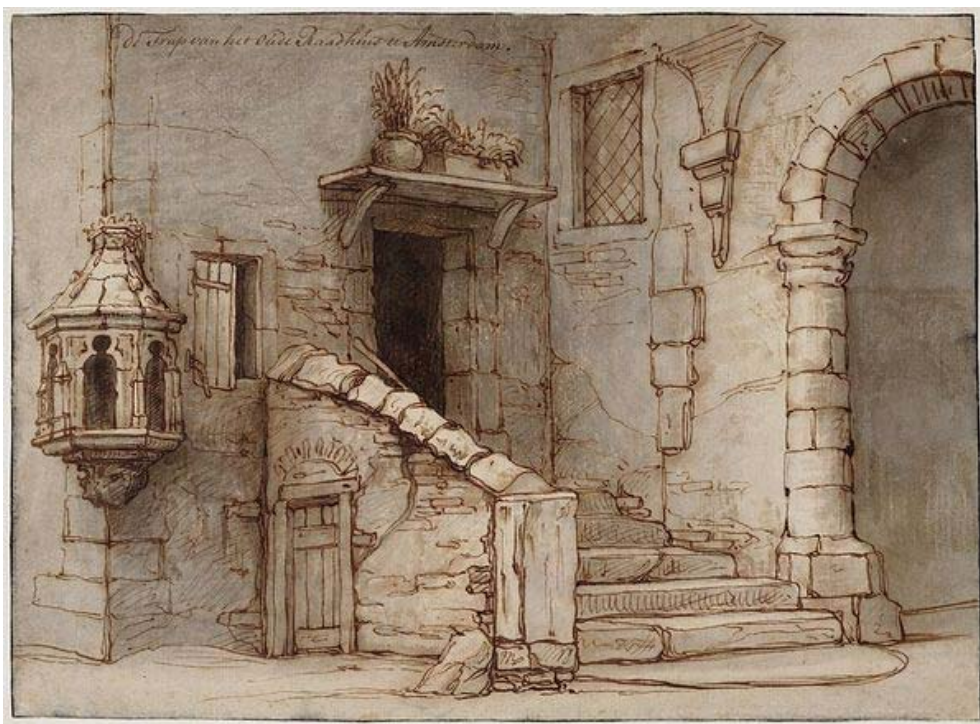
Bij de grote stadsbranden van 1421 en 1452 werd driekwart van de stad, waaronder 14 kloosters, in de as gelegd. Daardoor stamt veel van het bouwvolume, zoals dat op de vogelvluchtk kaart van Cornelis Anthonisz voorkomt, niet uit de stichtingstijd. Er is nog maar op enkele locaties archeologisch onderzoek verricht, omdat de in de 17^e eeuw op de kloosterterreinen gebouwde gebouwen en woonhuizen er meestal nog staan. Waar onderzoek verricht is komt dat in de tekst eventueel aan bod.

Omslag in appreciatie van kloosters

Na eerst een welkome aanvulling op de stedelijk dienstverlening geweest te zijn sloeg de waardering van het stadsbestuur gedurende de 15^e eeuw om. Na een bescheiden begin konden kloosters, dankzij vrijstelling van belasting en accijnzen, flinke vermogens opbouwen en alle grond rond hun klooster opkopen. Daardoor ontstond de plattegrond zoals die op pagina 2 voorkomt. Tegenmaatregelen, ook van katholieke landsheren, die kloosters verboden om grond te verwerven, hadden geen effect omdat ze zich de grond gewoon lieten ‘schenken’. Eind 15^e, begin 16^e eeuw werden belastingvoordeeltjes en voorrechten stuk voor stuk teruggedraaid. Aan contemplatieve orden had het stadsbestuur sowieso een broertje dood; ze werden beschouwd als bedelorden die, als zij geen eigen inkomsten door schenkingen of pacht hadden, geheel op de zak van de burgers teerden. Na 1430 zien we alleen nog kloosters verrijzen

In de onderstaande tekst komt tot vervelens toe de term Alteratie voor. Dat is zo gedaan om steeds opnieuw duidelijk te laten blijken dat het hier niet een natuurlijke ontwikkeling betreft van het betrokken klooster, maar een door het nieuwe, protestantse stadsbestuur opgelegde. Duidelijk wordt daarbij wel dat de Alteratie zelden betekende dat de kloosters rechteloos waren geworden; op een uitzondering (Minderbroeders) na werden de religieuzen schadeloos gesteld en/of voorzien van een traktement voor de rest van hun leven. De stad greep de onteigening aan om de infrastructuur van de stad te verbeteren (dwarsstraten tussen burgwallen), bouwgrond te bemachtigen voor de uitbreidende stadsbevolking en definitief greep te krijgen op de gezondheids- en weduwen-/wezenzorg.

die de stad nuttig achtte en strikte afspraken mee kon maken (bijv. celledoers en -zusters als ziekenverplegers, Bethaniënklooster als gesticht voor gevallen vrouwen). We zien ook dat de orden daar zo veel mogelijk onderuit probeerden te komen en regelmatig gemaand moesten worden door de stad. Van de stichting van het 16^e-eeuwse Clarissen- en Minderbroederklooster weten we dat de stad door de landsheer gedwongen werd met de vestiging akkoord te gaan. Deze weerstand maakte dat de financiële positie van kloosters gedurende die 15^e eeuw moeizamer werd en tenslotte de meeste kloosters delen van hun grond binnen de stad weer moesten verkopen of aan de stad afstaan. Die kon daarmee broodnodige infrastructuur aanleggen, bijv. dwarsstraten tussen de burgwallen.

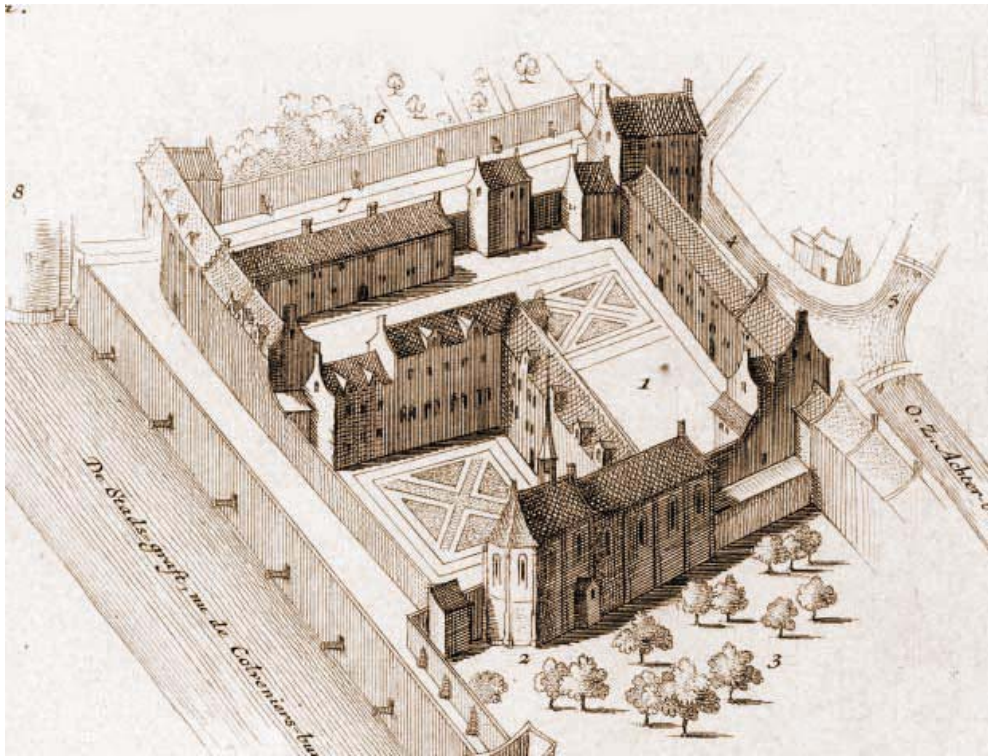

Gasthuizen

Oorspronkelijk waren gasthuizen bedoeld om pelgrims tijdelijk onderdak en verzorging te verschaffen. In een opkomende wereldstad als Amsterdam, met een trekpleister als het Mirakel van Amsterdam, bracht dat veel volk binnen de stad met het risico van overdraging van besmettelijke ziekten. Dat resulteerde in de stichting van meerdere gasthuizen die allengs uitsluitend ziekenhuis werden en soms zelfs een apart pesthuis onderhielden. Ze werden in de regel door particulieren (broederschappen en soms gilden) gesticht en waren voor hun budget afhankelijk van legaten, schenkingen en de inkomsten uit verworven goederen. Het aantal gasthuizen liep op tot zes, waarvan er drie aan een gilde/broederschap met een openbare kapel gelieerd waren, twee alleen aan een gilde (St.Joris- en St.Nicolaasgasthuis) en de laatste aan een kapel (H.Sacramentsgasthuis).

Onderstaand een overzicht van die 21 kloosters, 1 begijnenhof en 6 gasthuizen die middeleeuws Amsterdam huisvestte, hun locatie, hoe ze er uitzagen en wat er eventueel van over is of welke nieuwe bestemming ze kregen. De nummers/letters in onderstaand overzicht corresponderen met die op de plattegrond op p.2 rechtsboven. De volgorde is die van eerste vermeldingen zoals die tijdens onderzoek in de afgelopen decennia gevonden zijn. Bij elk archeologisch onderzoek kan die volgorde weer op z'n kop gezet worden, zoals bij de opgravingen naar het O.L.Vrouwegasthuis aan de Nieuwendijk eerder gebeurd is.

Links: Entree van het Sint Elisabethsgasthuis. Dit is de situatie nadat het gebouw in 1492 bij het stadhuis gevoegd was en de vierschaar al gebouwd was.

1. Oude Nonnenklooster of Sint Mariënveld ten Nyen Lichte of Domus Campi Beatae Mariae

De bewoonsters van het Mariakamp vormden al enige tijd een woongemeenschap, toen in 1386 drie poorters voor hen een erf pachtten in de 'uuterste nesse', de driehoek ten zuiden van de Grim. In 1389 verschenen 46 zusters met de door hun gekozen 4 voogden voor schepenen van Amsterdam om een zusterhuis te stichten. Eén

Boven: Een plattegrond van het Oude Nonnenklooster aan de hand van de vogelvluchtk kaart van Cornelis Anthonisz van 1544. Nummer 5 is de Grimburgwal en nummer 4 de Nonnensloot in het verlengde van de Oudezijds Achterburgwal, de grens met het Nieuwe Nonnenklooster.

Rechts: Toegangspoort aan de Oudezijds Achterburgwal/Grimburgwal.

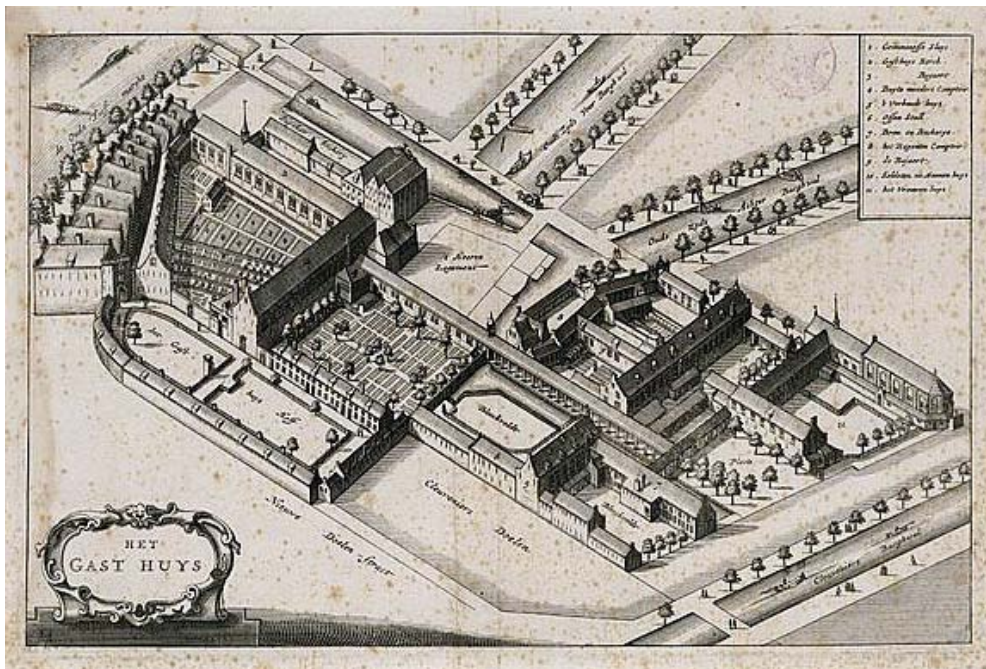
der voogden was Gijsbert Dou(we), seculier priester, steenrijk en behept met het virus van de Moderne Devotie, de religieuze beweging van Geert Groote. Datzelfde jaar nog bewoog Dou twee rijke weduwen ertoe de paus te verzoeken over te mogen gaan tot de stichting van een klooster voor 12 reguliere kanunnikessen van St. Augustinus. Van de initiatiefneemsters van begin dat jaar is dan geen spoor meer te vinden; het is een elitair gezelschap geworden dat bereid was de hoge kosten van een kloosterstichting te dragen. De toestemming van de paus kwam in 1391, die van de landsheer Albrecht van Beieren in 1393 en de bevestiging door de stad Amsterdam eveneens in 1393.

Door deze geslaagde coupe van Dou valt er te discussiëren over de stichtingsdatum van dit klooster; is dat 1389 voor het zusterhuis der Derde Orde of 1393 voor het Augustinessenklooster? Door Gijsbert Dou kwamen de nonnen op het spoor van de Moderne Devotie en uiteindelijk maakten ze vanaf 1400 deel uit van het kapittel van Windesheim. Intreding stond alleen open voor kapitaalkrachtige vrouwen, wat inhield dat van de 46 eerste zusters er 38 afvloeiden. Die verdwenen naar burgerhuizen elders, maar daaruit zijn

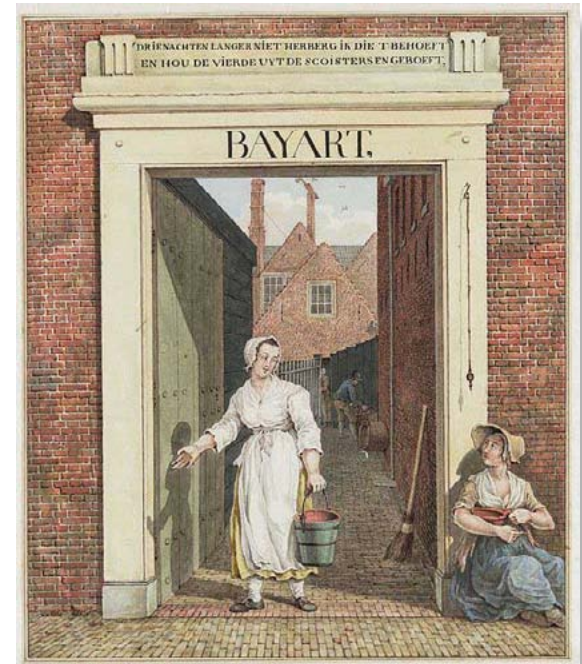
rond 1397 nieuwe woongemeenschappen ontstaan, waaruit later Derde Orde-kloosters voortkwamen als het St.Clara-, St.Agnes-, St.Cecilia- en St.Catharinaklooster, die de benodigde grond tegen schappelijke voorwaarden of zelfs voor niets van het Oude Nonnenklooster in pacht kregen.

In 1401 werd de kapel gewijd. Omdat de inkomsten nog steeds onvoldoende waren verhuurde Dou en zijn orde terreinen aan de Nes aan eerdergenoemde zusters, wat een hele concentratie van kloosters met contemplatieven opleverde in dat stukje Amsterdam. Op het kloosterterrein zelf werden nog terreinen verkocht waarop in 1522 een stadstimmerwerf (Scaffery) en in 1545 een brouwerij werden gevestigd. Naast de kanunnikessen was er nog wel plaats voor werkzusters ofwel conversinnen. Het klooster wist, als een

der eerste kloosters van de stad, een groot aantal landerijen en huizen zowel binnen als buiten de stad te verwerven, wat maakte dat het St.Mariënveld het rijkste klooster van Amsterdam werd. Halverwege de 16^e eeuw kwam op het wufte leven van de rijke nonnen veel commentaar van andere geestelijke instellingen en werd zelfs aan overheden verzocht dit “bordeel” te sluiten. De nonnen ontvingen gasten en familie, ook mannen!

Met de Alteratie in 1578 werd het klooster geconfisqueerd, de nonnen, samen met de Nieuwe Nonnen zo’n 100 in getal, werden schadeloos gesteld, kregen wat huisjes op het terrein om verder te bewonen plus een traktement tot aan hun dood. De toegangspoort tot het oude klooster werd in 1603 vernieuwd en in 1736 voorzien van beelden. Dit geheel is vandaag nog te bewonderen.

Boven: De opvang voor daklozen en hulpbehoevenden van het Sint Elisabethsgasthuis kreeg na de fusie met het Sint Pietersgasthuis een plek op het nieuwe terrein. Hier de ingang aan de Turfmarkt.

Links: Het Sint Pietersgasthuis, dat op deze prent simpelweg Gasthuis heet, gaat na de opening van het Buitengasthuis aan de Overtoomsevaart verder door het leven als Binnengasthuis.

Sint Pietersgasthuis/Binnengasthuis

Na de Alteratie werd dit complex, samen met dat van de Nieuwe Nonnen, overgedragen aan het Sint Pietersgasthuis, dat na 1635 Binnengasthuis ging heten. In 1579 verhuisde het Sint Pieters vanuit de Nes en in 1582 volgde het O.L.Vrouwegasthuis van de Nieuwendijk. Op het terrein werd een nieuw pesthuis gebouwd, dat na 1631 aan de pas gerooide Nieuwe Doelenstraat kwam te liggen. Toen in 1635 de patiënten van dit pesthuis naar het nieuw gebouw-

de Buitengasthuis aan de Overtoomsevaart vertrokken werd de naam van het complex gewijzigd in Binnengasthuis.

In 1614 werd op het gasthuisterrein nog een stadsbank gebouwd en in 1647 (op de plek van de stadstimmerwerf) het Oudezijds Heerenlogement, waar ook veilingen georganiseerd werden. Ook bij dit gasthuis werd opnieuw een bayart (daklozenopvang) ingericht met een eigen toegang vanaf de Oude Turfmarkt (afb. p.7). Vanaf 1730 werd er veel verbouwd en vernieuwd en in 1828 werd het BG gekoppeld aan de faculteit geneeskunde van het Atheneum Illustre. In de 19^e eeuw ging het hele complex nog eens op de schop en reikte bijvoorbeeld de nieuw gebouwde kraamkliniek tot aan de Oude Turfmarkt. Daarvoor werd de Grimnessesluis afgebroken en vervangen door een dichter bij het Rokin gelegen brug.

In 1877 wordt het Atheneum Illustre omgezet in de Gemeente-universiteit en het Binnengasthuis opnieuw gekoppeld aan de medische faculteit daarvan. In 1883 werd het zelfs even gepromoveerd tot universiteitsziekenhuis, een status die het even later kwijtraakte aan het Wilhelminagasthuis, dat in 1893 naast het Buitengasthuis geopend was. In 1920 wordt de stichtingsvorm met regenten van beide ziekenhuizen verlaten en veranderd in een gemeenteziekenhuis.

Na het vertrek van het gasthuis naar het AMC (1981/2) betrok de Universiteit van Amsterdam het hele gasthuiscomplex. Een gedeelte ervan werd multifunctioneel omgebouwd, zodat er nu ook woonhuizen, theaters, enz. te vinden zijn.

Oude Manhuys

In 1601 ontstond op de plaats van de kloosterkerk en het kloosterhof (zie vogelvluchtk kaart) het Oude Manhuys, nu eveneens in gebruik bij de UvA.

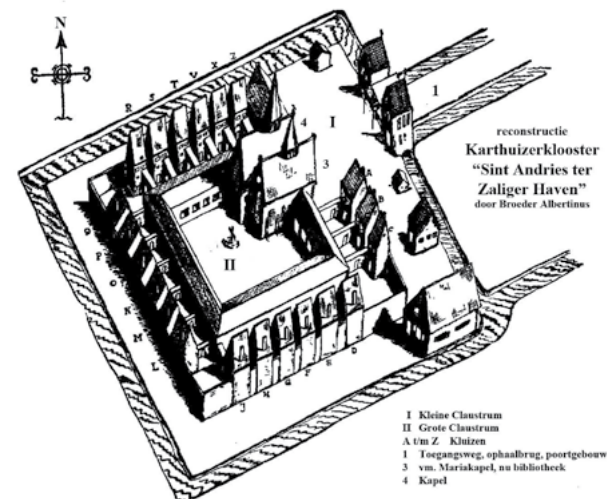
2. Kartuizerklooster of Sint Andries ter Zaliger Haven

Dirk Sloyer, eveneens seculier priester in de stad en nog rijker dan Dou, hielp het Kartuizerklooster van de grond. Geholpen door zijn kapitaal, door landsheerlijke privileges en vooral financiële steun van landsheer Albrecht van Beieren. Sloyer was eerst van plan geweest om met Gijsbert Dou een klooster van Augustijner koorheren te stichten maar de twee braken de samenwerking om onbekende redenen af en Sloyer richtte zich daarna op de stichting van een Kartuizer klooster. Het stichtingsverzoek dateert van 1392, het jaar daarop werd al met de bouw begonnen en in 1394 konden de eerste monniken intrekken, Sloyer voorop. Vanuit het Kartuizerklooster in Arnhem werden een aantal monniken en een rector naar Amsterdam overgeplaatst om de kersverse monniken bij te staan. De

orde, een 12^e eeuwse afsplitsing van de Benedictijnen, verspreide zich in de 14^e eeuw vanuit Frankrijk over Europa. De naam is een verbastering van de vestigingsplaats van het eerste klooster, La Chartreuse. De monniken leefden in cellen met eigen werkverdieping en stukje tuin; alleen 's zondags waren er gemeenschappelijke bidstonden en maaltijden. De orde was ook nog eens ongekend populair bij de Amsterdamse burgerij, die bouw materiaal, goederen en geld aansleepten om de bouw te bespoedigen. Die populariteit had iets met politiek te maken, namelijk met de Hoekse en Kabeljauwse twisten. De tegenpool was het Regulierenklooster der Augustijnen en de welstand van beide kloosters varieerde met de strijd van de twistende partijen.

Het klooster bevond zich buiten de stadsvrijheid, in de huidige Jordaan. Deze locatie maakte ook dat het klooster onbeschermd was toen tijdens de Opstand Amsterdam onder vuur kwam te liggen. In 1566 werd het klooster door beeldenstormers voor 't eerst geplunderd, in 1572 door Lumey in brand gestoken en in 1577 door Sonoy bezet en definitief vernietigd. Na 1578 werden de resten geconfis-

Boven: Een poging het klooster te reconstrueren, van de hand van ordebroeder Albertinus
Links: Historiserende prent met een impressie van het klooster voordat het vernietigd werd

queerd maar de zes overgebleven monniken mocht op het terrein blijven wonen, waar de laatste in 1614 overleed.

De bezittingen vervielen aan het Burgerweeshuis, toen nog in de Kalverstraat. De resten van het klooster werden na de Alteratie aan diverse particulieren verhuurd, hoofdzakelijk met een agrarische bestemming. De cellen dienden oa. als woonplaats voor koeienknechten. Tot 1600 was het klooster alleen toegankelijk via de Haarlemmerdijk maar in 1600 kwam er een directere toegang vanuit de stad. Het kloosterhof werd in 1602 als pestkerkhof ingericht (nu: Kartuizerplantsoen) en in 1614 kwamen in het noordelijkste deel een bronggieterij en tegelbakkerij, waaraan de straatnamen

Boven: Een plattegrond door Balthasar Florisz van de restanten van het klooster zoals die in 1578 aan het Burgerweeshuis overgedragen zijn.

Rechts: Het voorhof vormde drie eeuwen een pestkerkhof van de stad..

Gieter- en Tichelstraat herinneren. Van ± 1600 tot 1733 werd een deel van het complex ingericht als biertuin. In 1650 werd op het kloosterhof van het terrein het Huiszitten-Weduwenhof gebouwd dat vandaag, als Kartuizerhof, nog intact is.

Door de derde stadsuitleg van 1610-1615 was het klooster binnen de stadsmuren komen te liggen. De afwijkende lengterichting van de Kartuizerstraat laat zien dat bij het rooien van de Jordaanstraten dit kloostercomplex weliswaar vernield maar de structuur nog niet verdwenen was. Het 30 ha grote grondbezit reikte van Kostverloren- tot Kartuizerwetering (nu: Brouwersgracht). Door dit perceel liepen dwarssloten, de voorlopers van Linden- en Anjeliërsgracht (nu: Westerstraat). Lees ook:

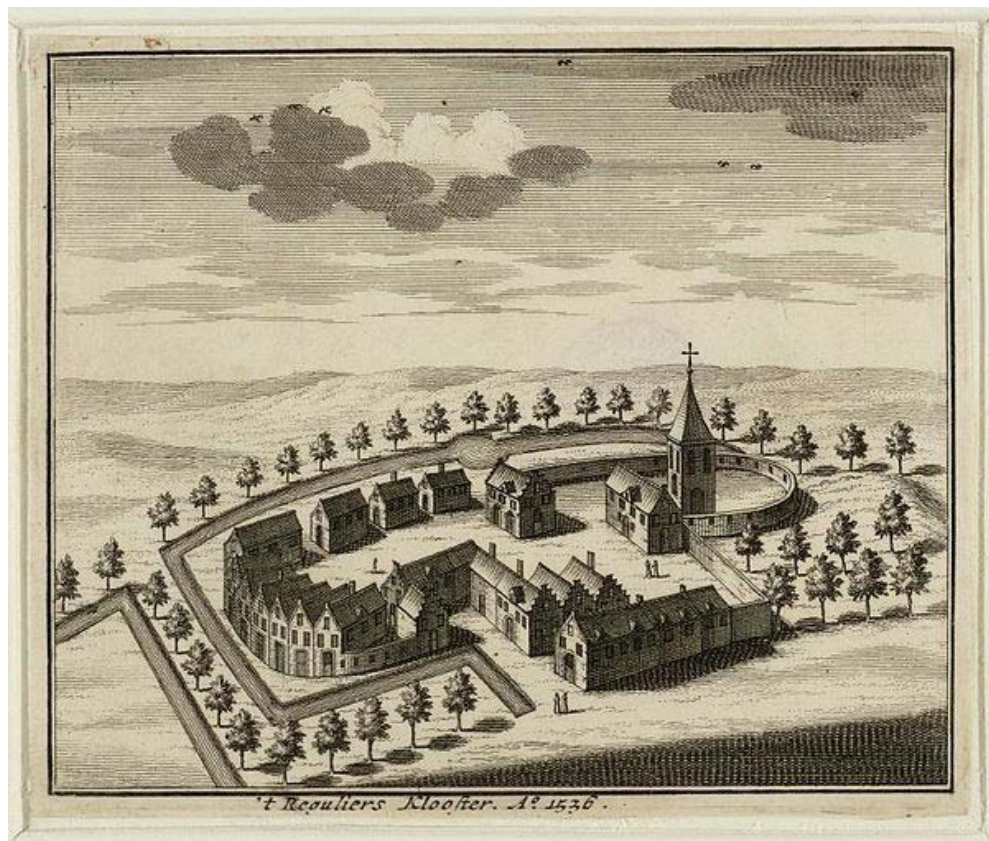
<http://www.theobakker.net/pdf/sintandries.pdf>

http://www.theobakker.net/pdf/Scriptie_Karthuizers.pdf

3. Regulierenklooster

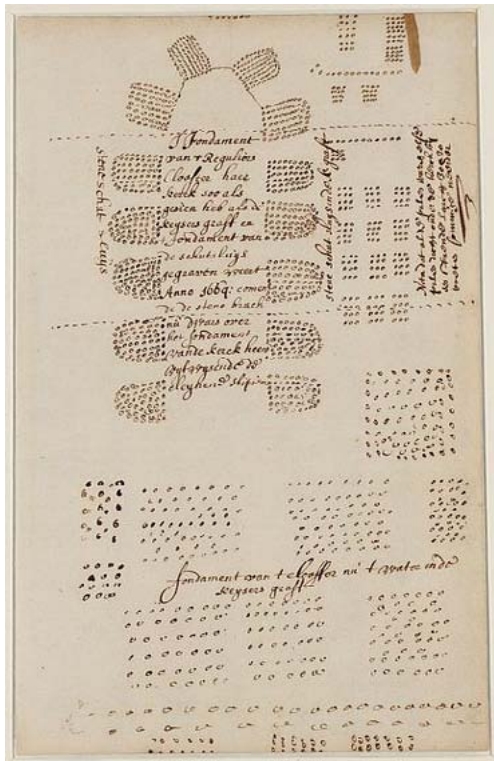
Gijsbert Dou's Regulierenklooster kwam er uiteindelijk in december 1395. Zoals elders geschreven leven Regulieren volgens de regel van Augustinus. Deze kloosterorde moest van de grond af opgebouwd worden, wat een flink kapitaal vergde dat Dou alleen niet kon opbrengen. Hij deed het verzoek aan de paus dan ook samen met Dirk Sloyer. Een coupe zoals die bij het Oude Nonnenklooster wel slaagde lukte dit keer niet; Sloyer liet zich niet zonder meer voor Dou's karretje spannen en begon zijn eigen Kartuizerklooster,

zoals we hierboven al konden lezen. De stichting der Regulieren leed onder de populariteit van het Kathuizerklooster en de financiering bleef daardoor problematisch; de eerste 10 jaren was de orde geheel afhankelijk van het Dou-netwerk. In 1405 keerde het tij toen de belangrijkste weldoener van de Kartuziers in het kader van de Hoekse en Kabeljauwse Twisten geliquideerd werd en de Regulieren meer in beeld kwamen. Opvallend is dat het Regulierenklooster in de parochie Nieuwer-Amstel werd gevestigd.

Boven: Historiserende prent met een impressie van het klooster voordat het in 1532 door brand verwoest werd.

Links: Gereconstrueerde plattegrond van het klooster voor de brand.

In 1532 werd het klooster door een enorme brand in de as gelegd. Toen de Regulieren de stad toestemming vroegen om het klooster binnen de stadsmuren te mogen herbouwen werd die botweg geweigerd waarop zij het beter achtten zich in het Regulierenklooster te Heiloo “in te kopen” dan op dezelfde plek te herbouwen. Na de brand werd het kloosterterrein herschapen in een lusthof en boomgaard, in dit Reguliershof vond in 1638 de eerste Hortus Medicus een plek, totdat die in 1682 een definitieve locatie in de Plantage

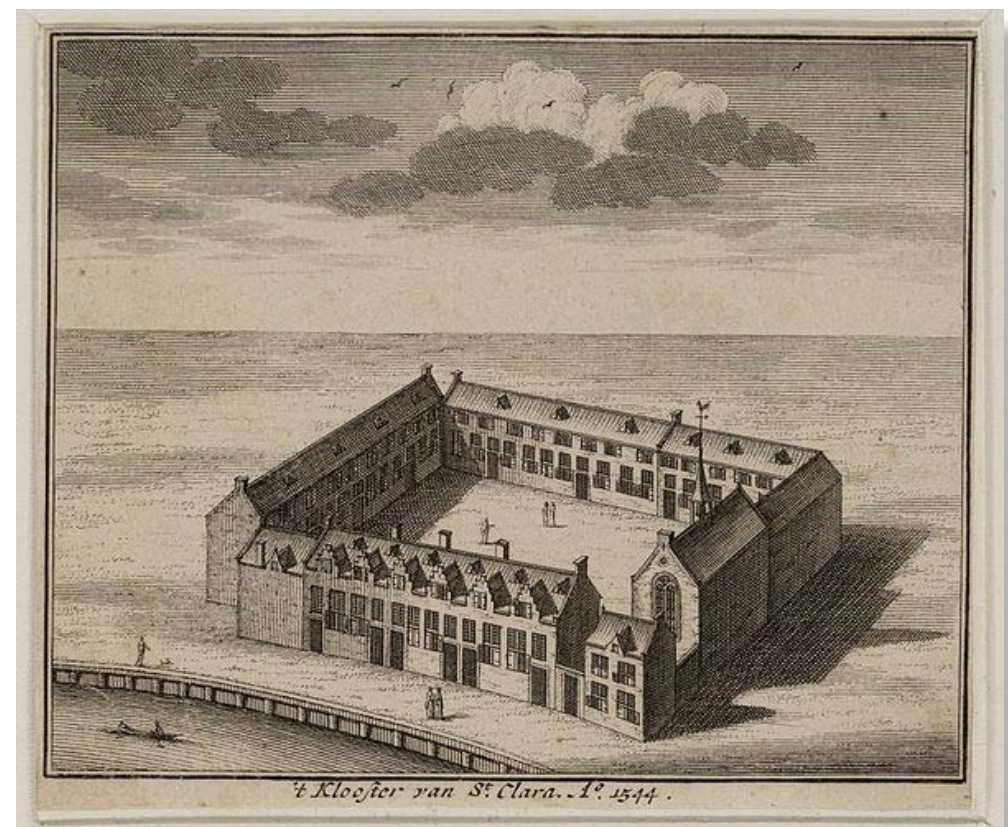
betrok. Dat was een kruidentuin met op z'n top bijna 800 medicinale planten, bedoeld om apothekers te laten oefenen in het herkennen van die planten.

Bij het graven van de Keizersgracht (1699 - in het kader van de vierde, in 1656 begonnen stadsuitleg) en het bouwen van brug nr.37 kwam men het klooster weer tegen. De gevonden fundamente van de kapel van het klooster (zie afb. links) geven precies aan waar die gestaan heeft; de horizontale stippellijnen stellen de Utrechtsstraat voor, de kapel stond precies in het tracé van de Keizersgracht.

Boven: Bij het graven van de Keizersgracht kwam men de fundering van de kapel tegen.
Rechts: Reconstructie van het St. Claraconvent, aan de hand van de vogelvluchtk kaart.

4. Sint Claraconvent

De stichtingsdatum van het Sint Claraconvent blijft duister maar men houdt het op 1397. Het kloosterterrein is het zuidelijkste blok tussen Nes en O. Z. Voorburgwal maar net niet helemaal tot aan de Grimborgwal (zie locatie 4 p.2). Dat komt waarschijnlijk doordat op die strook tot 1425 de stadswal lag. Het klooster was van de Derde Orde der Franciscanen en aangesloten bij het kapittel van Utrecht. Het bouwerf dankten zij aan de Oude Nonnen van Gijsbert Dou, die een woning op het kloostererf van St. Clara behield. Waarschijnlijk betaalden ze zelfs geen pacht voor het grondstuk.

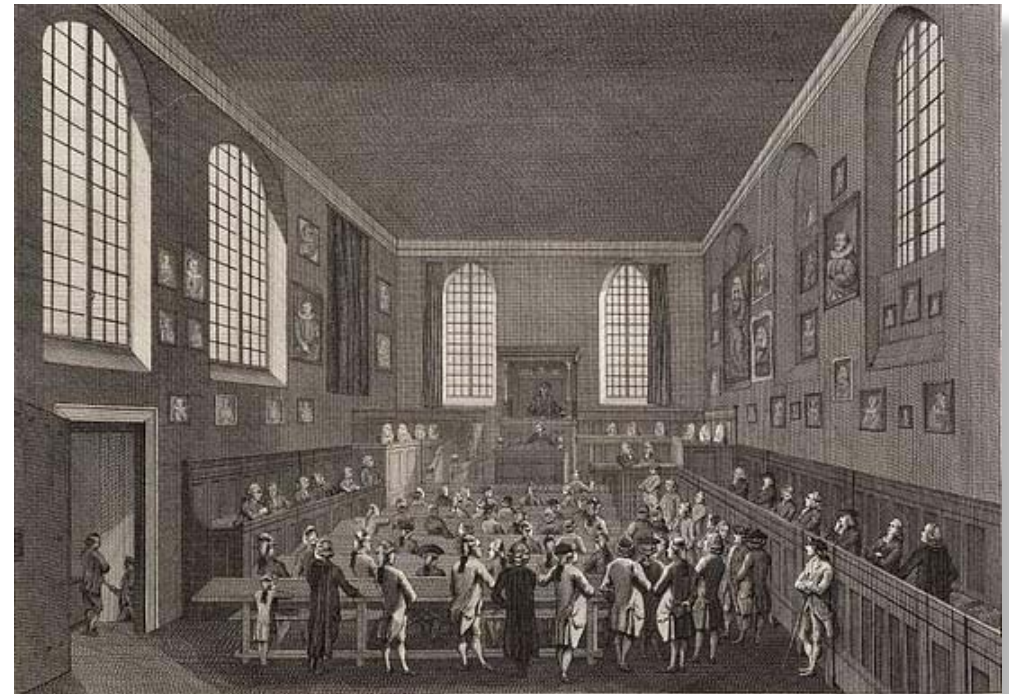
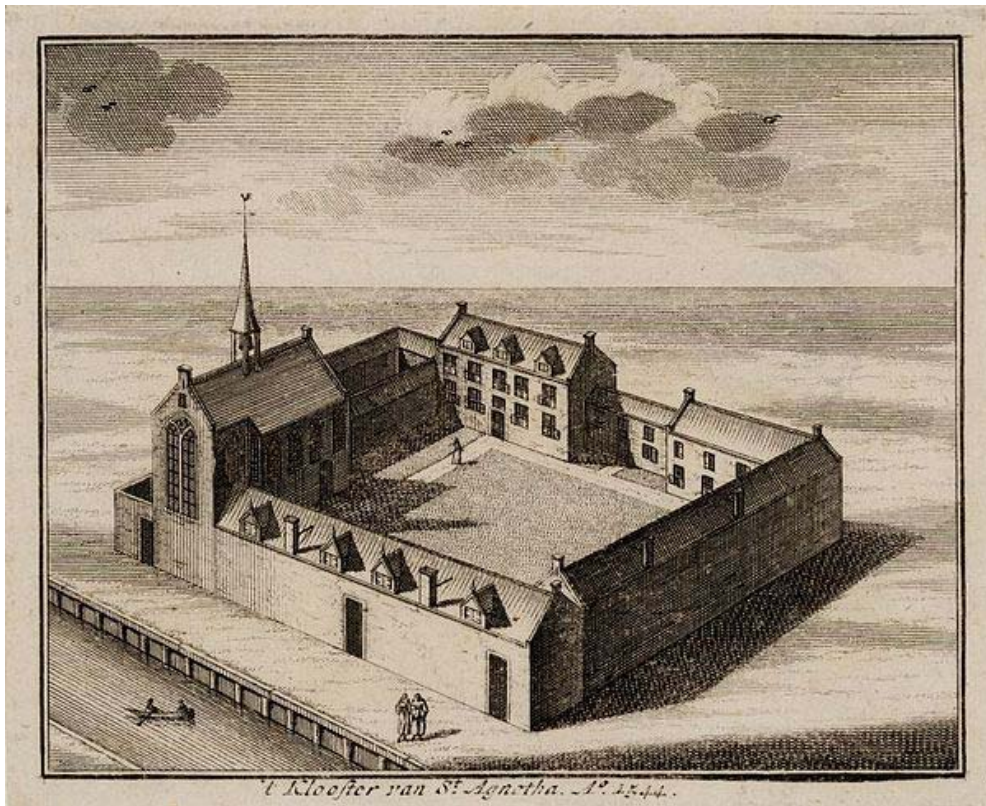

Later deelde het klooster dit erf met het St.Barbaraklooster, die het noordelijke gedeelte in gebruik nam.

Na de Alteratie in 1578 bleven de zusters op het terrein wonen. In 1585 werd de Sint Clarenstraat geroid, ook wel Zilversteegje genoemd, dat we sinds 1637 als Kuiperstraat kennen. Dwars daarop, om een uitgang naar de Grimburgwal te hebben, liep een steeg die we vandaag als Gebed Zonder End kennen. Dat is dan ook alles dat ons aan dit klooster herinnert.

5. Agnietenklooster

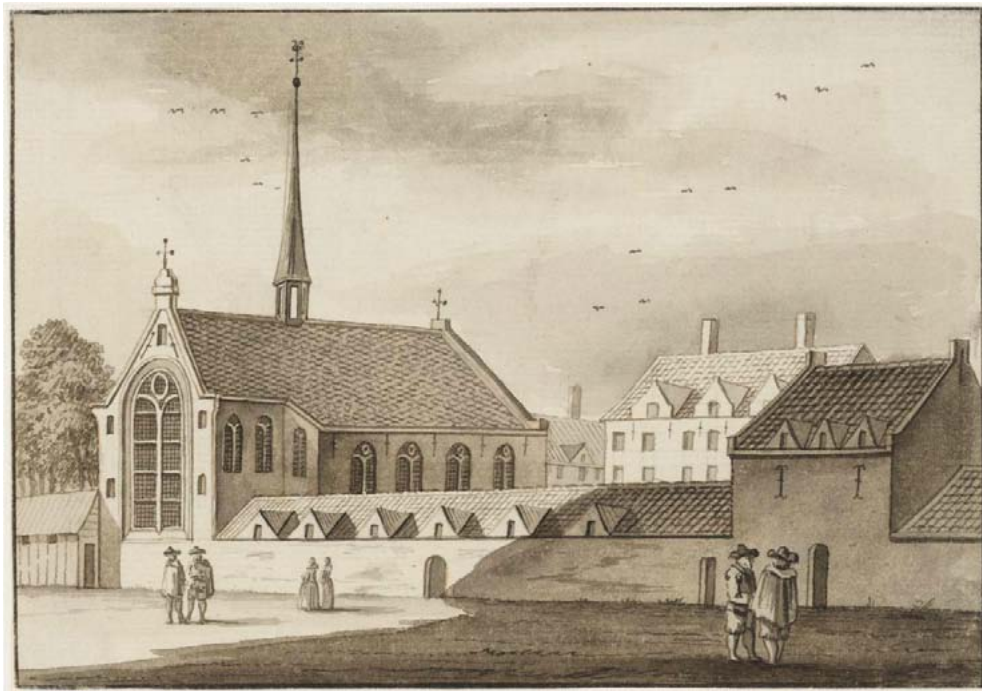
Het Agnietenklooster of het Sint Agnesconvent was een klooster

van de Derde Orde der Franciscanen, dat op 21 januari 1397 werd gesticht. Vanaf 1458 namen zij als Reguliere kanunnikessen de regel van Augustinus aan en sloten zich aan bij het kapittel van Sion. In 1452 werd het Agnietenklooster met nog 13 anderen nagenoeg volledig in de as gelegd. Als sluitstuk van de herbouw werd in 1470 de nieuwe kapel gewijd. Dat is de kapel die er nu nog steeds staat en in gebruik is als Universiteitsmuseum van de UvA.

Na de Alteratie werd het klooster in beslag genomen en successievelijk afgebroken om plaats te maken voor woonhuizen. De kapel bleef, als gezegd, staan. Daarin werd in de benedenverdieping een magazijn van de Admiraliteit ondergebracht, dat er zelfs bleef toen

Boven: In de kapel van het Agnietenklooster werd in 1632 het Atheneum Illustre gevestigd.
Links: Gereconstrueerde plattegrond van het klooster in 1544.

in 1632 op de twee verdiepingen daarboven het Atheneum Illustre gevestigd werd. Behalve deze “Doorlugtige School” werd ook de Stadsboekerij hierheen verplaatst, een bibliotheek waarin de gezamenlijke geconfisqueerde kloosterbibliotheken ondergebracht waren. Bij gelegenheid zijn deze lokaliteiten nog te bewonderen en dan kun je je afvragen waar en hoe hoogleraren als Vossius en Barleus nog plek vonden om les te geven.

In 1862 verhuisde de Gemeente-universiteit naar de Garnalendoele aan ‘t Singel, nu Universiteitsbibliotheek. Tot 1914 zat er in de kapel een lagere school maar in 1918 nam de Universiteit de ruimte

Boven: Aanzicht van de kapel van het Agnietenklooster.

Rechts: Aanzicht van het Nieuwe Nonnenklooster met op de achtergrond de kapel van het Oude Nonnenklooster.

weer over. In 1921 werd een uitgebreide restauratie van de kapel ter hand genomen. We kennen nog een Agnietenstraat, die aan het klooster herinnert en de noordgrens van het complex vormde.

6. Nieuwe Nonnenklooster of Sint Dionysius ten Huse ter Lelyen of Convent der Susteren van de Order der Penitencien Sinte Franciscus ten Huse ter Lelyen ‘t Sinte Dionysius

Dit was een klooster der Derde Orde der Franciscanen. Gedurende de 15^e eeuw ging het klooster, na enkele afwijzingen, over op de regel van Augustinus.

Het kloostercomplex bevond zich aan de uiterste rand van de stad, de “uiterste nese” en werd van het Oude Nonnenklooster gescheiden door de Nonnensloot of -vaart (vogelvluchtk kaart p.6). Het werd

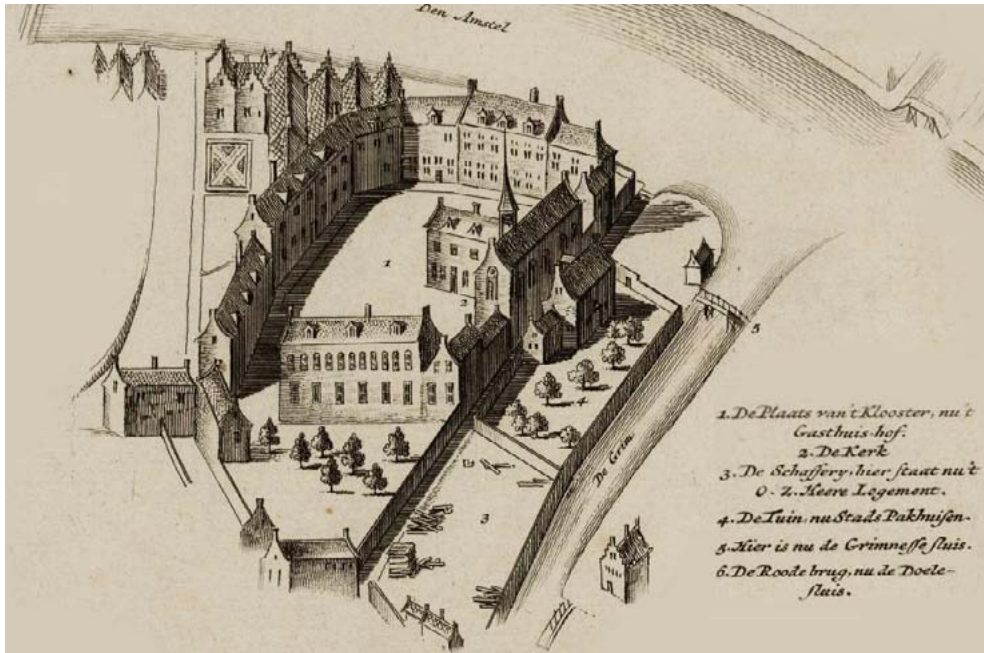
Rechts: De kapel van het Nieuwe Nonnenklooster werd de gasthuiskapel.

Onder: Boven de ingang van het Nieuwe Nonnenklooster aan de Oude Turfmarkt prijkte Sint Dionysius, met het afgehakte hoofd onder zijn arm.

gesticht in 1403. Het klooster had meerdere ingangen op de Turfmarkt, een daarvan met een poort in de Kerckganck met een beeltenis van Dionysius, met het afgehakte hoofd onder de arm (afb. links). In 1504 werd de Bayart aan het klooster toegevoegd, een gasthuis voor passanten (afb. p.7).

Van de laatste 5 jaar voor de Alteratie is de financiële administratie bewaard gebleven, wat inzicht geeft in de moeizame strijd om het voortbestaan van een Amsterdams klooster tijdens de Opstand. De hoofdkomsten uit pachtsommen over de uitgebreide bezittingen in Noord-Holland vielen met de jaren weg zodra die streek naar het Oranjekamp overging. Van garenspringen gingen de nonnen over op weven van laken met ingehuurd personeel en aansluitend deden

ze het zelf. Grote delen van de kloostergebouwen werden verhuurd voor opslag en bewoning, daarna werd ook nog de kloosterboomgaard verhuurd.

Met de Alteratie in 1578 werd het klooster opgeheven. Bij het Oude Nonnenklooster werd al beschreven dat de nonnen van beide kloosters op het terrein bleven wonen en een alimentatie kregen. Wat er daarna met het kloostercomplex gebeurde vindt u bij het Oude Nonnenklooster (1) onder Binnengasthuis vermeld, omdat beide kloosters in handen kwamen van het Sint Pietersgasthuis dat er zo successievelijk een echt ziekenhuis van maakte. Zie ook:

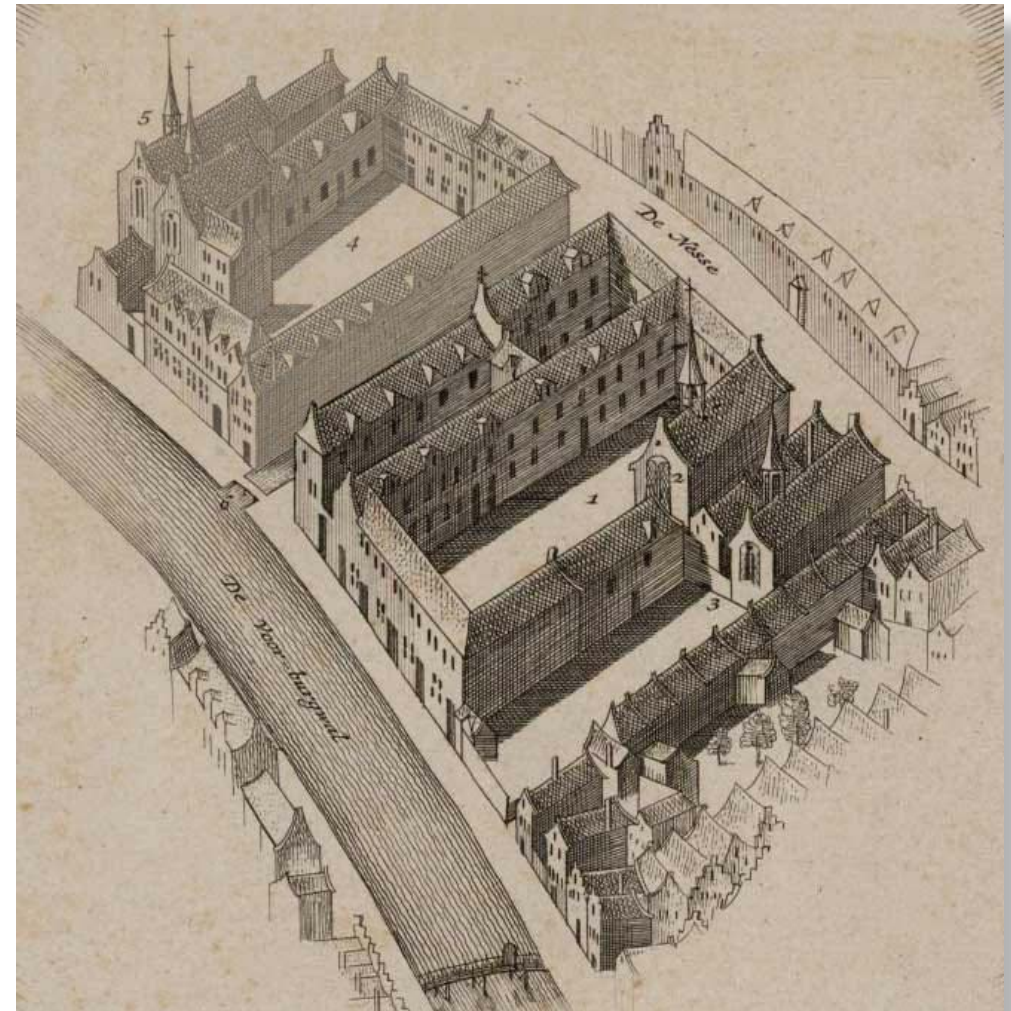
http://www.bma.amsterdam.nl/archeologie/vindplaatsen_in/vindplaatsen/oude_turfmarkt

Boven: Het klooster van de Nieuwe Nonnen in vogelvlucht.

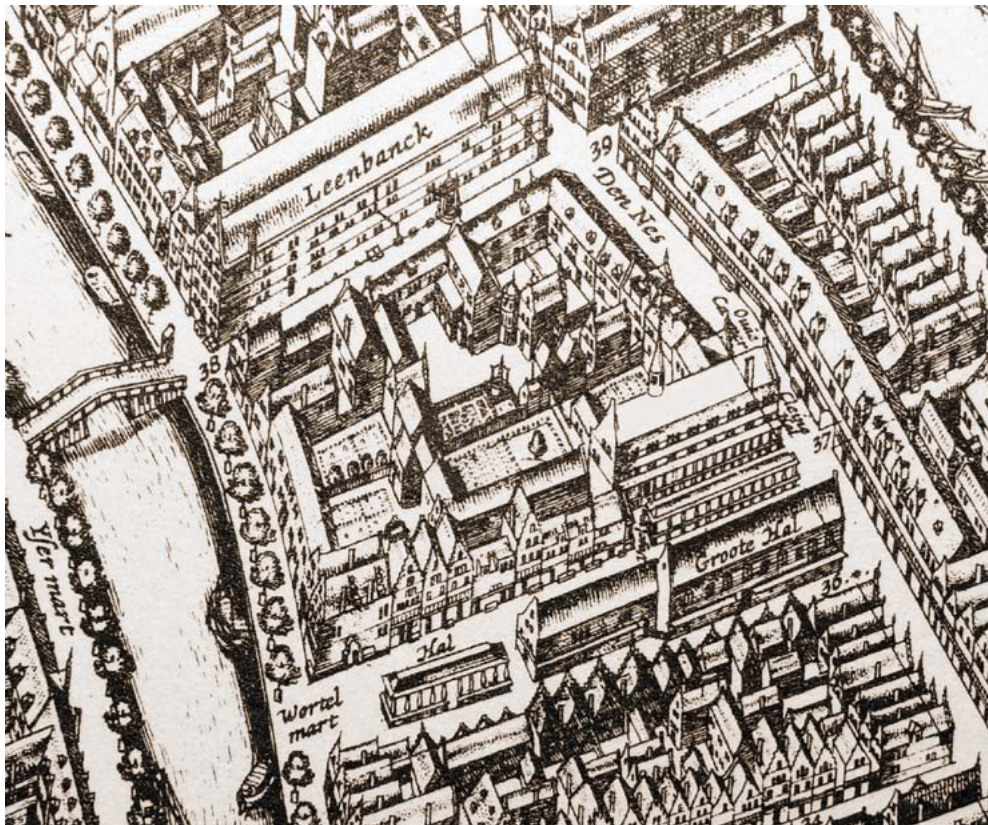
Rechts: Het Margrietenklooster in vogelvlucht.

7. Margrietenklooster

Het Margrietenklooster of het Sint Margarethaconvent werd gesticht in 1406. Het klooster was van de Derde Orde der Franciscanen en aangesloten bij het kapittel van Utrecht en nauw gelieerd aan het Gijsbert Dou-netwerk. Het was het enige klooster in Gansoord, d.i. de Nes benoorden de Lombardstegen. In het zuiden

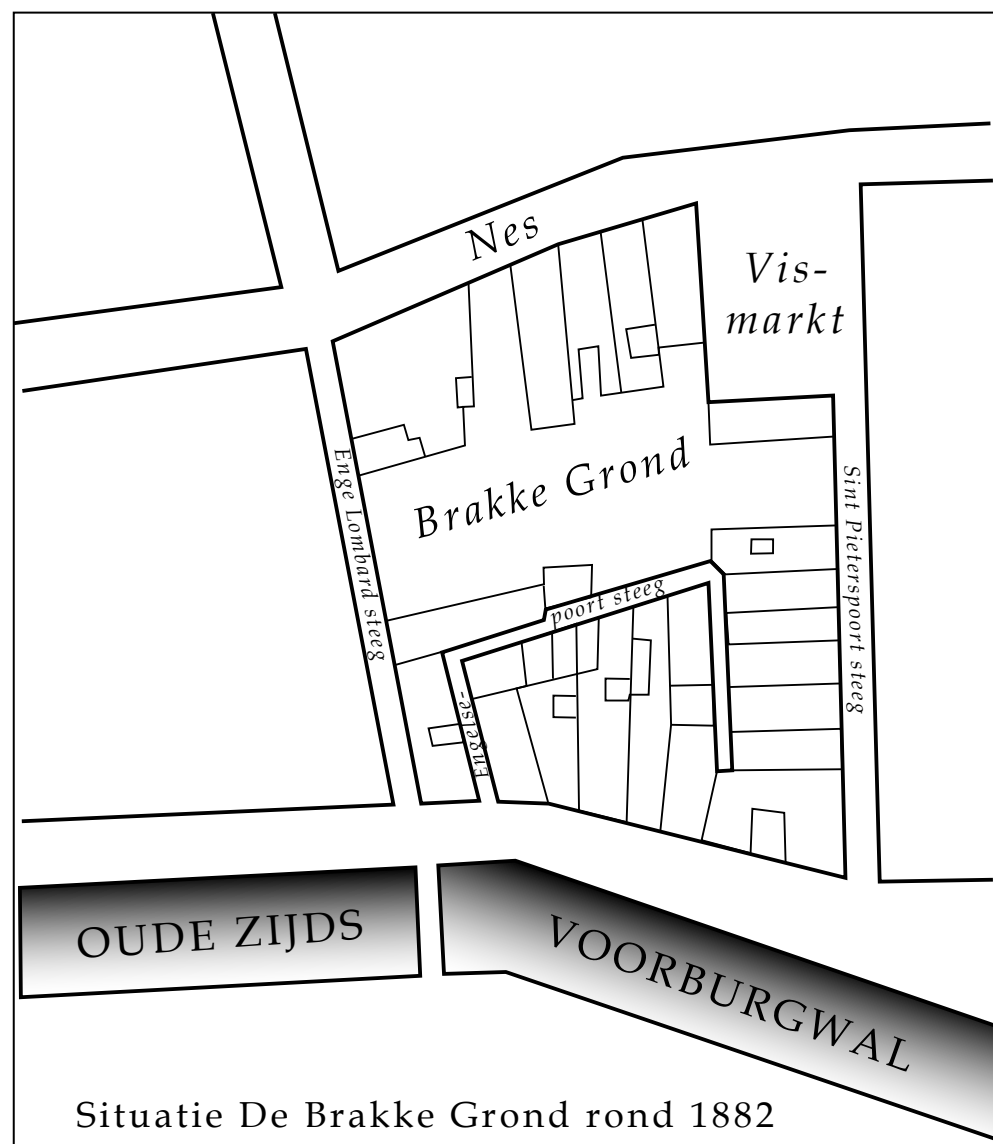

grensde het aan de Vogelenzang, een natuurlijke veenplas die tot 1354 de stadsgrens uitmaakte. Die plas werd steeds verder droog-gemaakt en verkaveld totdat uiteindelijk slechts een spuisloot over-bleef. Het klooster begon enkele tientallen meters ten zuiden van de St.Pieterskapel aan de O. Z. Voorburgwal, in en simpel woonhuis op een achtererf dat zij huurden voor 97 jaar, maar in 1423 al cadeau kregen, plus nog een erf op Gansoord. Ten zuiden daarvan hadden de zusters al een grondstuk in pacht van het St.Nicolaasgasthuis. In 1415 werd begonnen met de bouw van een kapel die in 1419 gewijd werd. Dat kan niet de kapel op de kaart van Cornelis Anthonisz

Boven: De poort die vanaf de Oudezijds Voorburgwal toegang gaf tot het complex via de voormalige Engelse Poortsteeg.

Links: In het midden van de afbeelding het complex van het voormalige Margrietenklooster op de kaart van Balthasar Florisz uit 1625. Boven de Groote Hal de kapel.

zijn omdat die op een plek stond die in 1419 nog niet eigendom van het klooster was. Waarschijnlijk was die eerste kapel afgebrand in een der stadsbranden in de 15^e eeuw. Het kloostercomplex nam op

zijn toppunt de vierhoek in beslag tussen Nes, Enge Lombardsteeg, O.Z. Voorburgwal en St.Pieterhalsteeg waardoor het klooster aan het M.Magdalenaklooster grensde. In het noorden grensde het aan het oude St.Pietersgasthuis en op beide complexen werden na de Alteratie de grote en kleine vleeshal ingericht, met daar tussenin de Boerenvismarkt. De zusters bleven na 1578 op het complex wonen. De plattegrond onder geeft de situatie in 1597 weer, zo'n 20 jaar na de Alteratie. In de verbouwde kapel van het Margrietenklooster was de kleine vleeshal ingericht, met in een deel van de bovenverdieping de zetel van de Rederijkerskamer 'De Egelantier' en in het andere deel de "snijkamer" van het chirurgijns-gilde, waar o.a. professor Tulp zijn anatomische lessen gaf. Op de plek van het klooster kwam (mogelijk in 1624) de Brakke Grond (nu: Vlaams Cultureel Centrum). De Brakke Grond werd gesticht als chique veilinglokaal en verkoophuis van om. koffie, thee, tabak, suiker, rijst en manufacturen. Verder was er op het vm. kloosterterrein een drukkerij gevestigd die o.a. de Amsterdamse Courant drukte. Het complex kende ook een ingang aan de O.Z. Voorburgwal, tussen nrs. 290 en 298, via de vm. Engelsepoortsteeg. De poort in die steeg vermeld "De Brakke Grond-1624" maar dat jaartal als stichtingsjaar van de Brakke Grond is dubieus; de poort is in 1882 nieuw in de steeg gebouwd toen Van Es, eigenaar van zowel drukkerij als het veilinggebouw, de Engelsepoortsteeg van de stad kocht en met die poort afsloot. De kadastertekening geeft een aardig beeld van de manier waarop sommige kloosterterreinen volgebouwd werden als er geen grootschalig object voor in de plaats kwam. De kloosterhof en de in 1779 afgebroken kapel bevonden zich waar nu het pleintje aan de Nes voor de ingang van het theater is.

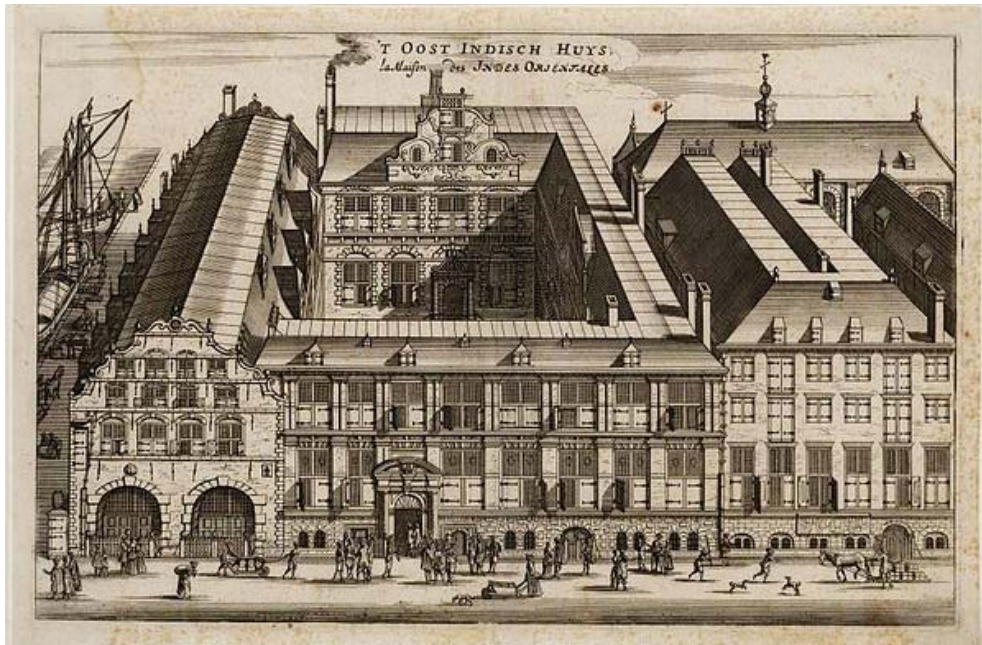
8. Paulusbroedersklooster

Het Sint Paulusbroedersklooster was een tertianenconvent, Derde Orde der Franciscanen. Het werd gesticht vóór 1409, toen het voor 't eerst vermeld werd. Er is wel iets bijzonders met de Paulusbroeders: het was een der vijf (later 3) mannenkloosters der Derde Orde in de Nederlanden en daarmee leidinggevend aan de ongeveer 80 vrouwenkloosters van die orde in het land, die onder het kapittel van Utrecht vielen, waaronder niet minder dan 8 Amsterdamse vrouwenkloosters. Zij vielen dientengevolge onder de hoede van de Paulusbroeders, die in principe paters voor preek en biecht moes-

ten leveren, waar overigens niet veel gebruik van gemaakt werd. Het klooster startte aan de O.Z.Achterburgwal binnen de stad maar begon in 1415 met het aankopen van grond buiten de stad aan wat later de Kloveniersburgwal zou worden. Hoeveel later zij daar bouwden en naar toe verhuisden is niet zeker. Tot 1497 kochten de broeders steeds meer grond rond het klooster, waarmee de omvang werd bereikt als op de plattegrond. Na 1532 wordt dan weer grond verkocht of verpacht en een hele trits huizen aan de O.Z.Achter-

Boven: Sint Jorishof ±1700. Op de achtergrond de kloosterkapel, nu Waalse kerk
Links: Reconstructie aan de hand van de vogelvluichtkaart van 1544.

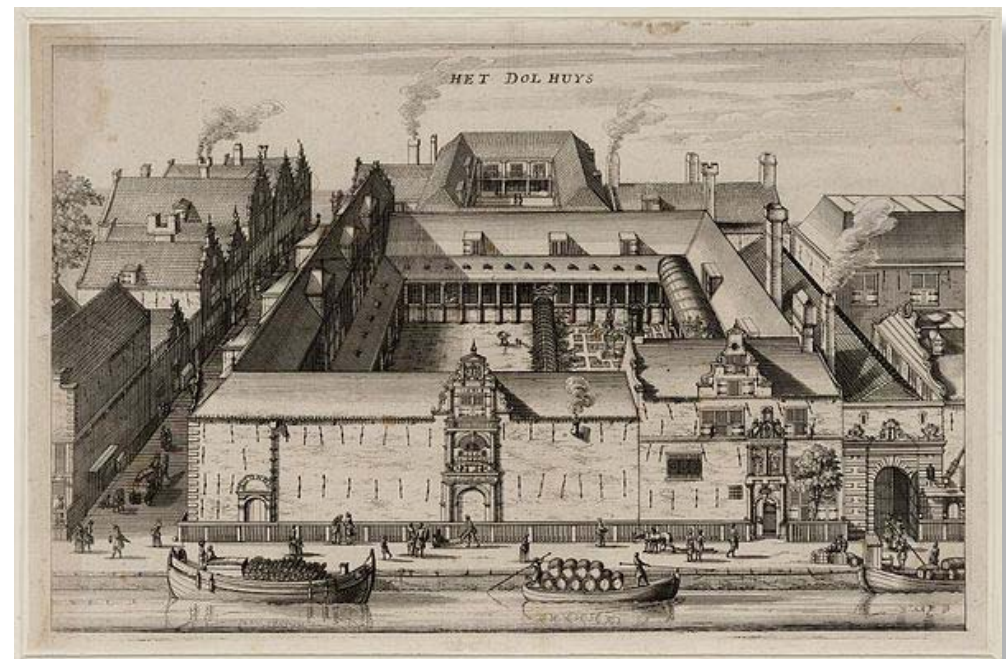

burgwal verhuurd om de financiën rond te krijgen. De stad keek verlekkerd naar het slecht bevolkte klooster en probeerde het in zijn geheel te kopen, wat op niets uitdraaide. In 1550 verkochten de broeders een strook grond langs de Kloveniersburgwal aan de stad die er het Bushuis, het stedelijk wapendepot, op bouwde. In 1555 werd de rest langs de Kloveniersburgwal verkocht, dit keer ten gunste van de bouw van een zwakzinnigengesticht, het Dolhuis. Dit gesticht stond gedeeltelijk op het terrein van de Paulusbroeders, de rest kwam van het Ursulaklooster. In 1558 verzochten de broeders om te mogen switchen naar gasthuis, ongetwijfeld om proveniers te kunnen opnemen. Nu lag de stad dwars, weigerde

Boven: Het Oost-Indisch huis, met links het voormalige Bushuis op het grondgebied van de Paulusbroeders. Linksboven is de kapel te zien, nu Waalsekerk.

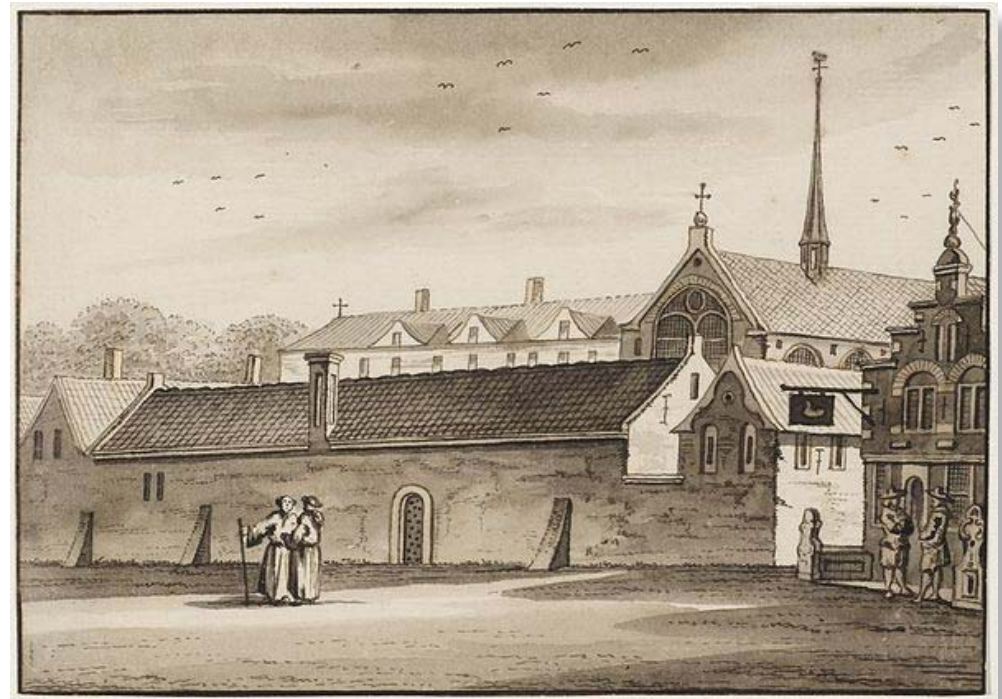
Rechts: Het Dolhuys, dat gedeeltelijk op het grondgebied van de Paulusbroeders en gedeeltelijk op dat van het Ursulaklooster gebouwd werd.

toestemming en verzocht nogmaals om te mogen kopen. Na de Alteratie, in 1579, werd het klooster opgeheven en kregen de gebouwen verschillende bestemmingen. De huisjes rondom het kloosterhof werden overgedragen aan de regenten van het St.Jorishof aan de Kalverstraat. Die verhuisden hun proveniers naar dit intieme binnenhof, dat vanaf dat moment Sint Jorishof heette (afb. p.18). Ook de overgebleven broeders vonden een plek in dit Sint Jorishof. Die kapel is blijven staan, werd overgedragen aan de Waalse gemeente en kennen we, na vele verbouwingen en uitbreidingen, vandaag als Waalse kerk. Het in 1569 geopende Dolhuys heeft begin 18^e eeuw plaatsgemaakt voor de kerk van de Hersteld Evangelisch-Lutherse gemeente. In 1603 huurde de in 1601 opgerichte VOC een deel van het Bushuis en in 1606 het geheel, om er het eerste “Comptoir” in te richten. In 1634 werd op het voormalig

kloosterterrein nog meer gebouwd om tot een complex uit te groeien als de afbeelding links (met rechtsboven de Waalse kerk). Tot ook dit geheel te klein werd en er vanaf 1661 op Oostenburg een nieuw onderkomen gebouwd werd. Daarna nam de Staat het hele complex over en hebben diverse overheidsdiensten er gebruik van gemaakt, het laatst de Directe Belastingen.

In 1747 werd de westelijke kloostervleugel aan het St.Jorishof vervangen door een nieuwe vleugel. In 1812 werd het St.Jorishof opgeheven en moesten de proveniers, afgekocht met een lijfrente, naar andere huisvesting uitzien. Ook dit complex kwam aan de staat, die de laatste huisjes in 1865 sloopte en verving door nieuwe vleugels. In 1902 kreeg het hof een doorgang naar het Oost-Indischhuis en was het hele complex in gebruik bij de Belastingdienst, tot die in 1958 het nieuwe kantoor in de Wibautstraat betrok. Het Bushuis

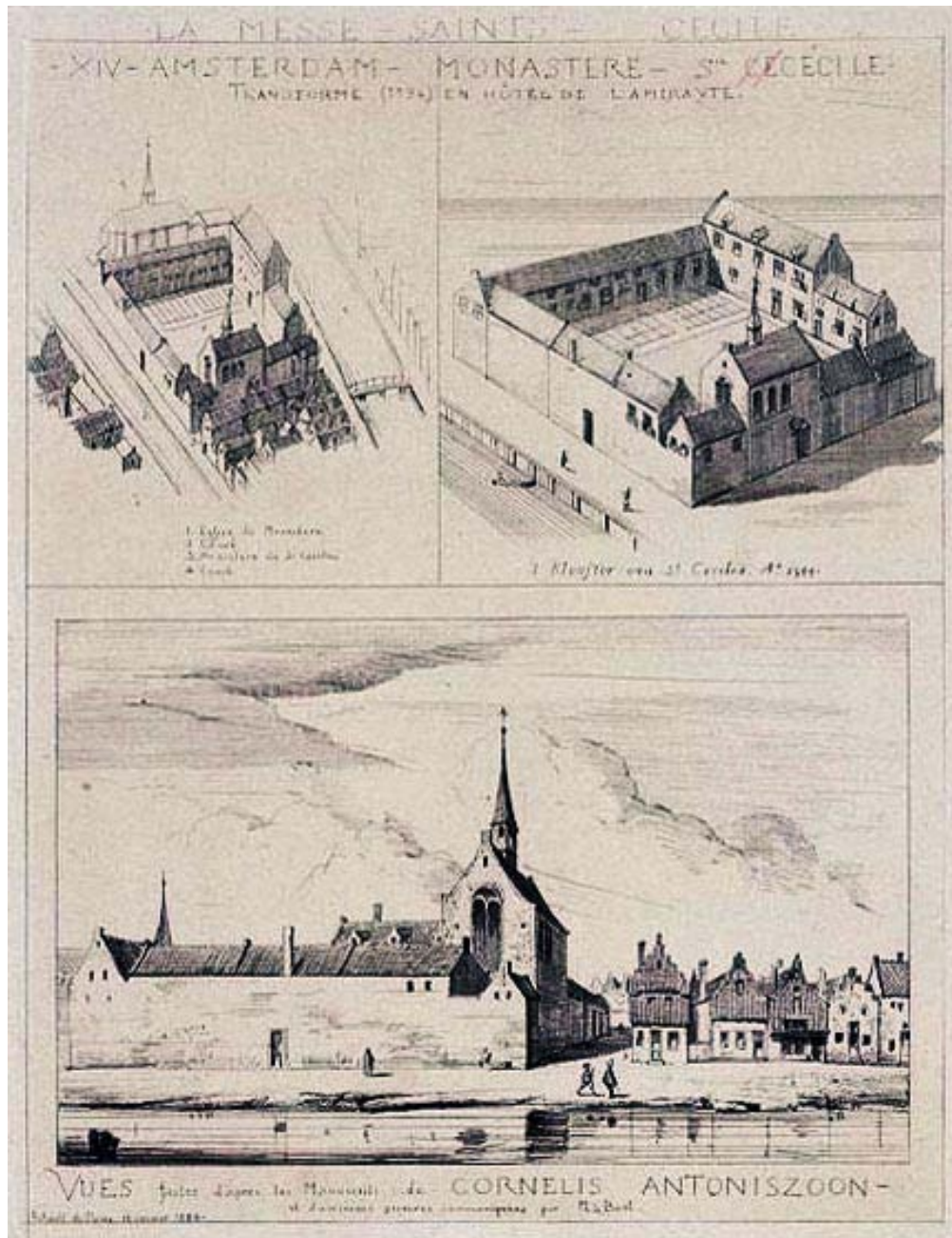
werd in 1890 afgebroken en vervangen door de vleugel die vandaag nog aanwezig is en waar ondermeer de Douane in gehuisvest is. In 1965 verkocht de Staat het complex, met uitzondering van het Bushuis, aan de Universiteit van Amsterdam.

9. Sint Ceciliaklooster

Het Sint Ceciliaklooster werd voor 't eerst vermeld in 1411 en was van de reguliere kanunnikessen die naar de regel van Augustinus leefden. De stichting zal waarschijnlijk al tussen 1342 en 1352 plaatsgevonden hebben. De orde werd in 1585 opgeheven en het noordelijke deel, de gebouwen rond het kloosterhof, omgevormd tot verblijf voor hoge gasten, het Prinsenhof. De kapel bleef staan, werd

Boven: Reconstructie van het St. Ceciliaklooster aan de hand van de vogelvluhtkaart.

Links: Het vernieuwde Bushuis..

aanvankelijk schermschool maar na 1590 kantoor van de Admiraliteit voor de inning van konvooigelden. In 1758 werd de kapel afgebroken, waarbij de dakruiter gespaard bleef en hergebruikt is. Na 1656 werd het hele kloostercomplex, inclusief dat van het Catrijnenklooster (nr.11), eigendom van de Admiraliteit, die in 1661 het hoofdgebouw verving door nieuwbouw met een gevelontwerp van Daniël Stalpert. Dit nieuwe gebouw stond half op grond van het Cecilia-, half op dat van het Catrijnenklooster. Na de brand in het oude stadhuis in 1652 bood het complex, tot de oplevering van de eerste delen het nieuwe stadhuis in 1655, tijdelijk onderdak aan de stadsambtenaren. De omwentelingen van 1795, het ontstaan van de Bataafse Republiek en aansluitend de Napoleontische overheersing, maakte een einde aan alle Admiraliteiten, zo ook de Amsterdamse. Beide kloosters samen werden in 1808 stadhuis, omdat het stadhuis op de Dam paleis aan koning Lodewijk Napoleon als paleis gelaten werd. Na de oplevering van de Stopera werd het stadhuis omgebouwd tot hotel The Grand.

Links: Vogelvlucht en aanzicht van het Sint Ceciliaklooster aan de hand van de vogelvluchtkaat van Cornelis Anthonisz.

Rechts: Prinsenhof, de zetel van de Admiraliteit in 1765 Het hoofdgebouw is opnieuw opgetrokken, de vleugels zijn nog originele kloostergebouwen.

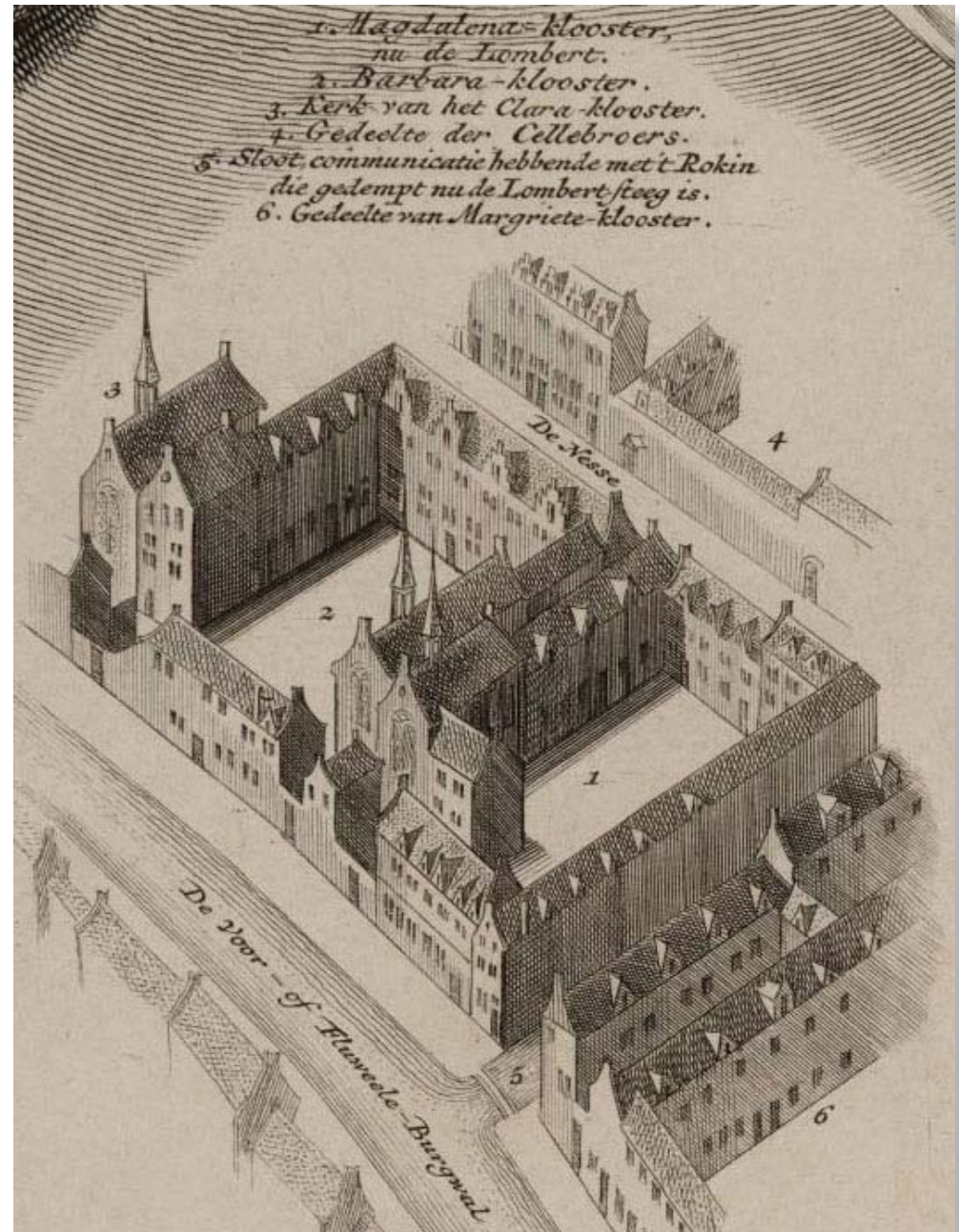

10. Sint Maria Magdalenaklooster

Het Sint Maria Magdalenaklooster op het Spui (opt Spoeygen) is een voortzetting van een zustergemeenschap, die een burgerhuis van Willem Roelofsz in gebruik nam waar de zusters gewoond hadden die in 1406/7 het Agnietenklooster betrokken hadden. Dit werd in 1411 in een stuk bevestigd dus is de stichting van de orde tussen 1406 en 1411 te dateren. In de jaren daarna verwierven zij enkele stukken grond ten zuiden van het Vogelenzang, de natuurlijke veenplas tussen Gansoord en de Grimmenesse die tot 1354 de stadsgrens zou blijven, om daarna op te schuiven naar de Grimburgwal. In 1422 blijken de zusters, intussen van de Derde Orde der Franciscanen, een nieuwbouw betrokken te hebben aan het Vogelenzang met slechts een paadje naar de O. Z. Voorburgwal, met kloostergebouwen en kapel direct aan dat pad. Dat paadje zou tevens de grens vormen met het in 1425 voor 't eerst vermelde Sint Barbaraklooster, wat in de decennia daarna tot menig conflict zou leiden. In 1431 werd aan de O. Z. Voorburgwal een dubbelpoort voor beide kloosters gebouwd en onder arbitrage het gebruik van het pad geregeld. De controverse liep verder op toen het St. Barbara uit nijd in 1436/7 zijn kapel eveneens op de erfscheiding bouwde, een paar meter van die van het M. Magdalena, wat het daglicht naar de kapel van de laatsten dreigde te blokkeren. Pas in 1527 blijkt het conflict tussen beide kloosters geschikt te zijn. Er bestaat een prent in het bekende Cornelis Anthonisz' perspectief dat die situatie weergeeft.

Tussen 1422 en 1427 zijn de zusters op de regel van Augustinus

Rechts: Het Sint Maria Magdalenaklooster (1) lag dicht tegen het Sint Barbaraklooster (2) aan. Op deze ets is 5 de Spoeye die doorliep tot het Rokin en na demping Enge en Wijde Lombardsteeg werd.

overgegaan te zijn, in elk geval sloten zij zich in 1427 aan bij het kapittel van Sion. Tijdens de 15^e eeuw is de Vogelenzang steeds verder drooggelegd, totdat er slechts een spuisloot tussen Rokin en O.Z. Voorburgwal overbleef. Die werd in 1550 gedempt en omgevormd tot wat nu de Wijde en Enge Lombardstegen zijn. De ontstane strook grond kon door het M.Magdalenaklooster gekocht worden maar daarvoor ontbrak het aan middelen. In plaats daarvan werd die grond gekocht door de Huiszittenmeesters, die er een turfpakhuis op bouwden, direct tegen de noordvleugel van het klooster aangebouwd.

Boven: De overkluisde Spoeye op het terrein van het Cellebroederklooster in 1914 weer opgegraven; daar achter de Bank van Lening, waarvan het rechterpand de noordvleugel van het voormalige Maria Magdalenaklooster is.

In 1579 werd het klooster opgeheven en verkocht aan het Leprozenhuis. De overgebleven nonnen, 13 in getal, mochten op het terrein blijven wonen tot hun dood en kregen zelfs een alimentatie van in totaal f855,- in termijnen uitbetaald. De kloostergebouwen werden door het Leprozenhuis omgebouwd tot woningen die verhuurd werden, inclusief de kapel. De noordvleugel kwam in gebruik bij de Huiszittenmeesters, die er – deels op het gedempte spui – een turfpakhuis tegenaan bouwden. In 1616 kocht de stad de noordvleugel en het turfpakhuis en vestigden er de nieuwe Bank van Lening in. Door intensieve verbouwingen en vooral versterkingen heeft de noordvleugel van het klooster de 21^e eeuw gehaald.

11. Sint Catrijnenklooster of Sint Catharinaconvent

De vroegste vermelding van het Sint Catrijnenklooster stamt uit 1412. Het werd op de stichtingsdatum van zusterhuis omgezet in een convent van de Derde Orde der Franciscanen. In 1457 ging het klooster over naar de regel van Augustinus en sloot zich, na onderzoek en toestemming van de paus, aan bij het kapittel van Windesheim.

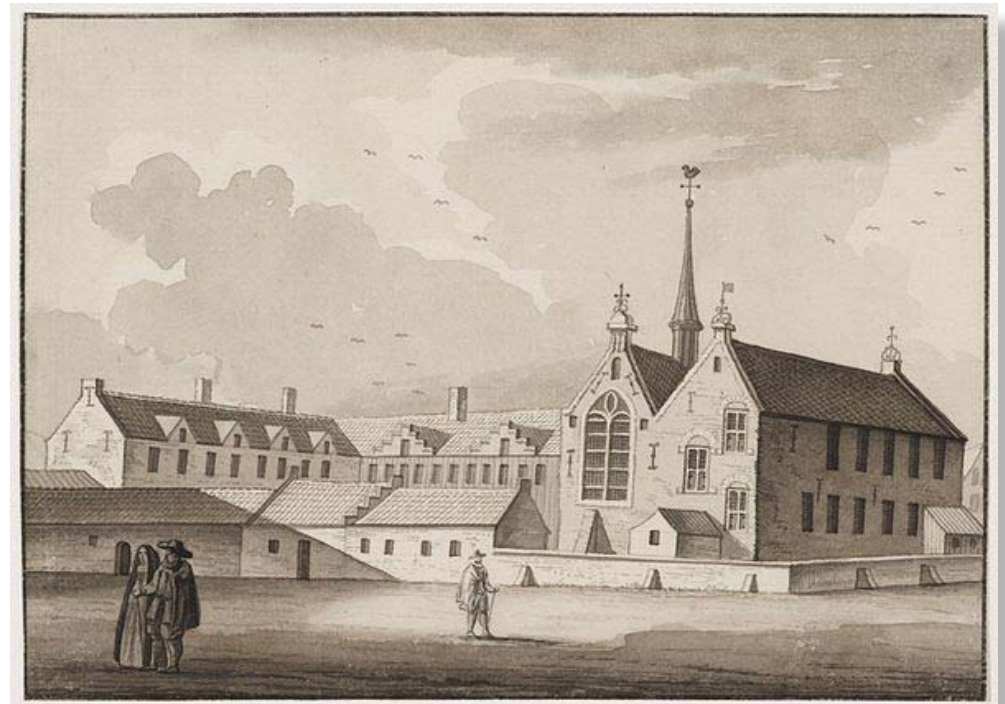
Men twijfelt nog steeds over de locaties van dit klooster. Het eindigde tussen O.Z. Voor- en Achterburgwal, ingeklemd tussen Agnieten- en Ceciliaklooster op gepachte grond, terwijl het uitgebreide erven (tuinen) aan de Kloveniersburgwal bezat, waarop zelfs, volgens de koopakte, een zusterhuis gestaan zou hebben. In de 15^e eeuw moesten de tuinen gedeeltelijk verkocht worden, ondermeer in 1471 aan de Paulusbroeders zodat die eindelijk hun kapel (nu: Waalse kerk) konden bouwen. Deze krimp en verhuizing kan tevens de oorzaak zijn van de veronderstelling dat het Catrijnen geen zelfstandig klooster was en slechts een dependance van het

Margrietenklooster zou zijn. De diverse stadsbranden hebben alle bronnen die uitsluitel hadden kunnen geven vernietigd.

Na de Alteratie kwam het complex in handen van de Huiszittenmeesters van de Oude én de Nieuwe zijde. In 1610 werd het patershuis het Goudse Tuchthuis maar na 1656 blijkt het hele complex in bezit van de Admiraliteit te zijn, die er nieuwbouw pleegt. De verdere geschiedenis van het klooster loopt parallel met die van het Ceciliaklooster ten noorden ervan. Zie onder nummer 9 voor de rest van de geschiedenis.

12. Sint Luciënklooster of Sint Luciaconvent

Het Sint Luciënklooster wordt voor 't eerst genoemd in 1414 op het moment dat er een erf met huis gekocht wordt op het 'Begijnenei-

land', ten noorden van het Begijnenhof. Ze begonnen als zusters van het gemene leven met de intentie zo snel als mogelijk een Derde Orde-klooster te worden. Dat gebeurde al in 1416 en het convent sloot zich aan bij het kapittel van Utrecht. Het privilege ontvingen zij in 1433. In de vroege jaren was pater Robert Jansz, biechtvader van het Begijnenhof, steun en toeverlaat van de zusters op geestelijk gebied. Financieel waren zij volledig afhankelijk van enkele rijke families in de Bindwijk, zoals Heinen en Boelen, waarvan diverse dochters in het klooster intraden. Het klooster begon direct met een actief aankoopbeleid, wat in 1437 resulteerde in het bezit van het totale noordelijke deel van het begijneneiland. Of de zusters

Boven: Aanzicht van het Sint Luciënklooster, aan de hand van de vogelvluchtk kaart.

Links: De kloosterhof van het Sint Catrijnenklooster

ooit erven op de noordelijkste punt van het Begijneneiland hebben bezeten is niet duidelijk, zeker hebben zij dit gebied nooit zelf in gebruik genomen. Hier werd, schuin tegenover de vroegste Deventer Houtmarkt, een timmerwerf gevestigd, waarschijnlijk door het stadsbestuur zelf. In 1422 staken zij de Begijnensloot over en kregen een smal pad naar de Kalverstraat. De kapel werd in 1433 gewijd, dwz. dat de bouw ruim vóór het verkrijgen van het privilege al begonnen was.

Medio 16^e eeuw begon het klooster weer bezittingen af te stoten. Na de Alteratie (1579) vervielen alle bezittingen aan het Burgerweeshuis in de Kalverstraat, dat het klooster in 1580 als nieuw onderkomen in gebruik nam, terwijl de zusters 6 huisjes in de St.Luciënsteeg ter beschikking kregen plus een traktement voor de

Boven: Ingang meisjesweeshuis in de Sint Luciënsteeg

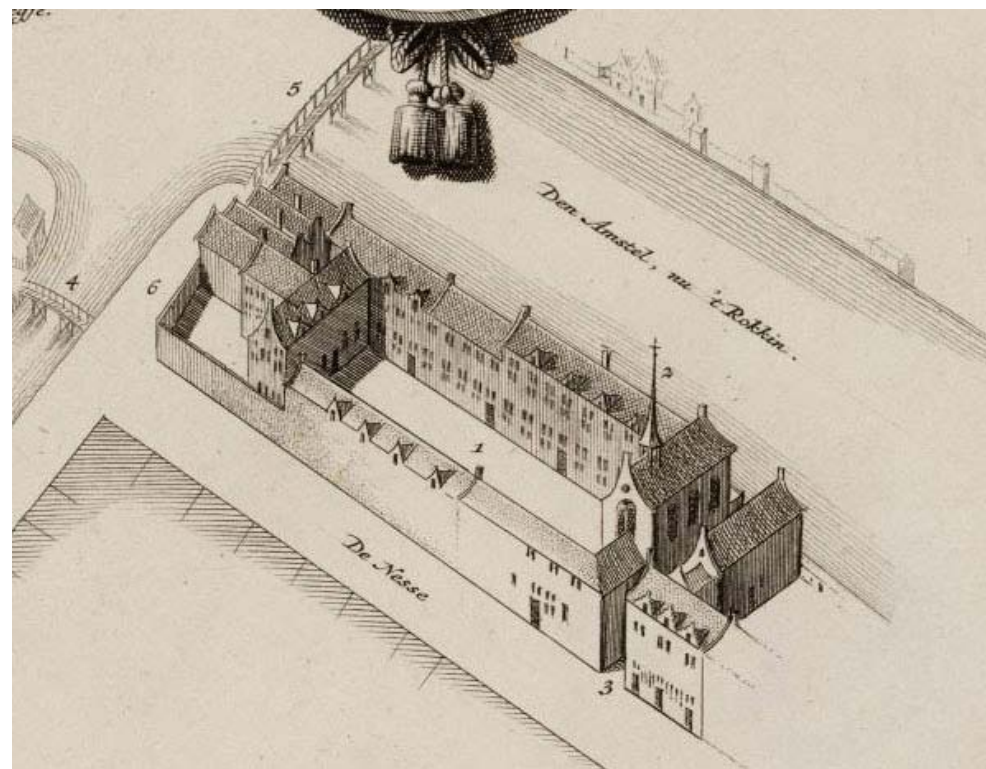
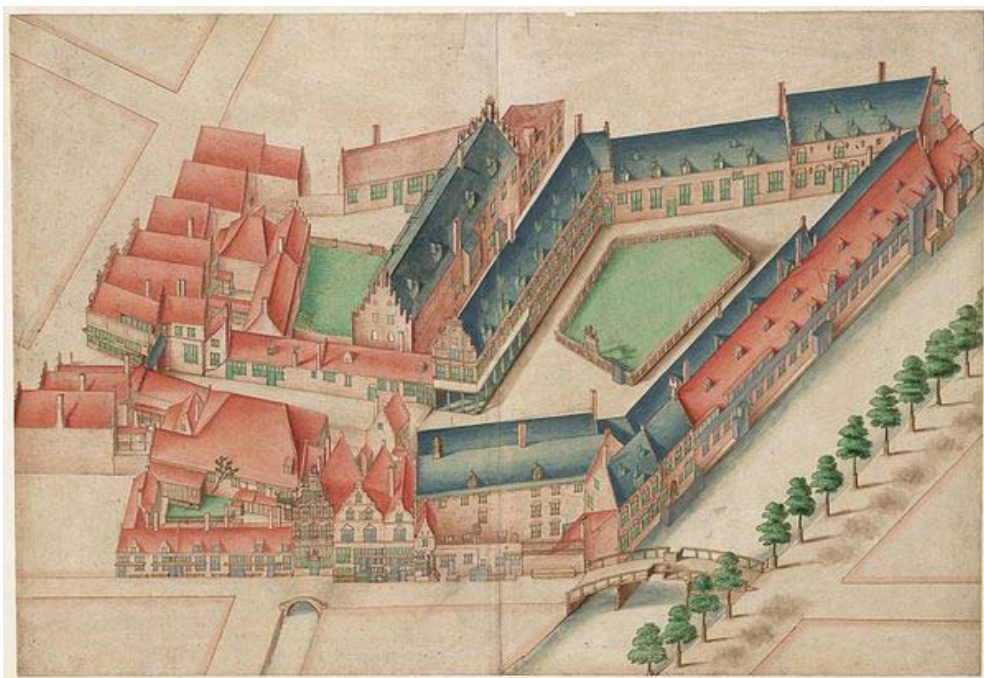
Rechts: Ingang jongensweeshuis in de Kalverstraat

rest van hun leven. Dat contract duurde totdat in 1633 de laatste zuster overleed. Behalve het St.Luciënklooster kreeg het Burgerweeshuis ook grond en bezittingen van het Kartuizerklooster en de inkomsten van de kapel der Heilige Stede als inkomstenbron toebedeeld. Het traktement van de laatste kartuizermonnik liep tot 1614. Het was voor de beheerder van het Burgerweeshuis niet eenvoudig het in 1579 verworven bezit van de voormalige kloosters volledig uit te buiten. De Kartuizers bijvoorbeeld hadden de administratie

ontvreemd en naar een geheime plaats in Haarlem overgebracht. Behalve dat de “vaders” slechts door klikken van enkele monniken achter de verspreide bezittingen kwamen hebben prior en procurator nog jarenlang heimelijk de pacht geïnd en voor eigen onkosten gebruikt. Het weeshuis verhuurde zijn vorige locatie aan de Kalverstraat aan het etablissement De Keizerskroon, dat ook na de herbouw in 1725 huurder bleef.

In 1632-1635 vond een grote verbouwing plaats, waarbij het Oude Mannen en Vrouwenhuis aan de Kalverstraat (restant Sacramentsgasthuis **B**) als jongenshuis bij het weeshuis getrokken werd. Beide afdelingen lagen nu rond een eigen binnenplaats met een eigen toegangspoort; het meisjeshuis in de St.Luciënsteeg en het jongenshuis in de Kalverstraat. Het weeshuis bleef hier tot het in 1966 het

riante onderkomen aan het IJsbaanpad kon betrekken. Van 1966 tot 1975 werd het oude Burgerweeshuis gerestaureerd en verbouwd tot Amsterdams Historisch Museum; de binnenplaatsen en het restaurant zijn ook zonder museumbezoek te bezichtigen.

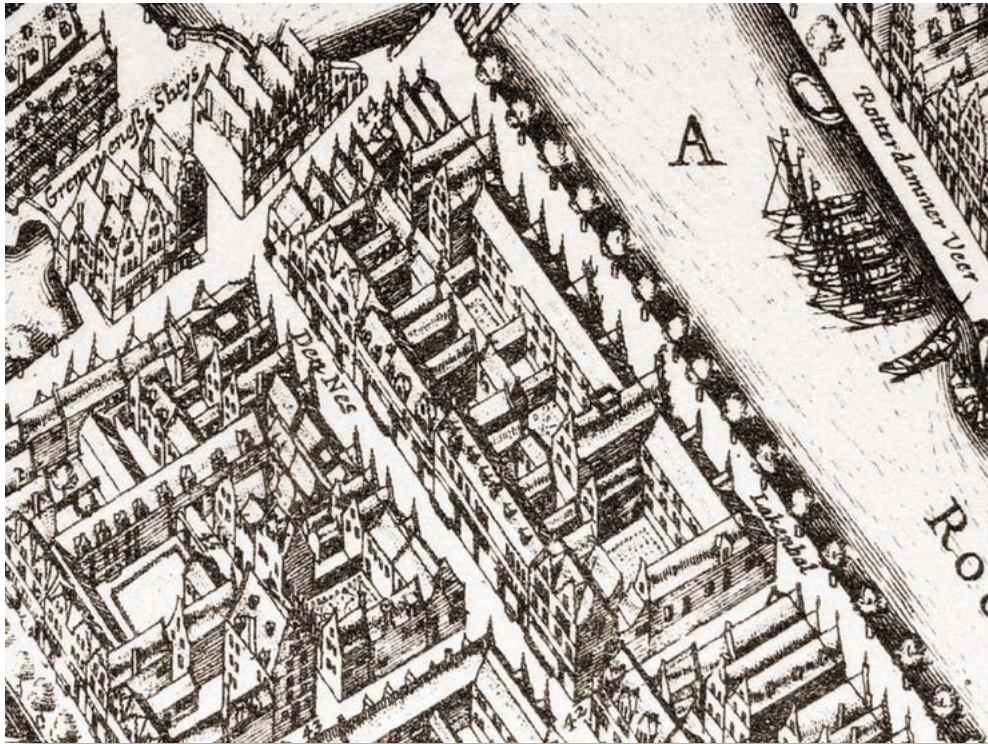
Lees de zeer uitgebreide geschiedenis van het complex, door Ir. R. Meischke (1975) t.g.v. de verbouwing tot AHM: *Ons Amsterdam* jg.27, p.226-259

13. Sint Mariaklooster

De eerste vermelding van het Sint Mariaklooster dateert van 1417,

Boven: *Sint Mariaklooster*

Links: *Vogelvluchtkaart van het Burgerweeshuis van Balthasar Florisz; link onder de gedeeltelijk overkluisde Begijnenvloot*

gesticht is het mogelijk al in 1415. Het was een vrouwenconvent van de Derde Orde der Franciscanen en behoorde tot het kapittel van Utrecht. Het lag binnen de vierhoek Rokin, Langebrugsteeg, Nes en Kalfsvelsteeg, in de 16^e eeuw nog Mariënstraetgen geheten. In 1541 is het voor een groot deel afgebrand, waarbij ketters van brandstichting beschuldigd werden. De orde is in 1585 opgeheven. De kapel deed nog een tijdje dienst bij de Admiraliteit tot hij in 1616 Lakenhal werd. Op de kaart van Balthusar Florisz uit 1625 staat de kapel van de dan nog ongeschonden kloosterkapel met “Lakenhal” gemarkeerd. In 1633 is de lakenhal alweer verkocht en tot woonhuis omgebouwd, dat pas in de 19^e eeuw afgebroken werd. Vandaag is in het bouwblok niets meer te bespeuren van het vroegere klooster.

Links: Het Mariaklooster tussen Rokin en de Nes. De voormalige kapel van het klooster is in 1625 de Lakenhal.

Onder: Aanzicht van de voormalige kapel in 1774, nu als woonhuis in gebruik. Links van het pand de Kalfsvelsteeg, het vroegere Mariënstraetgen.

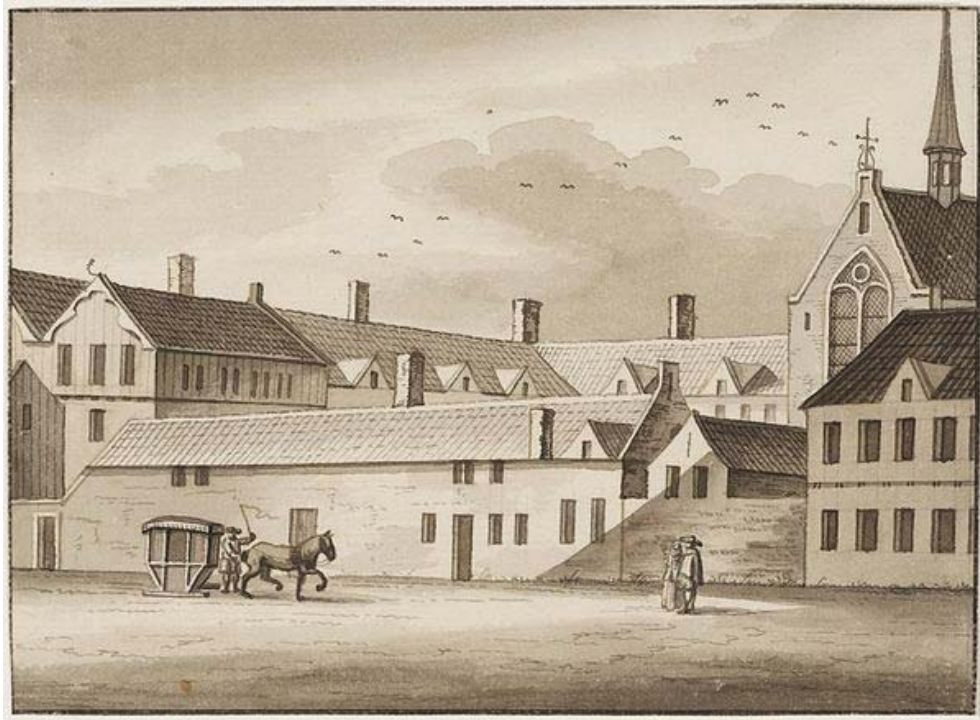
14. Het Sint Ursulaklooster of De Elf Duizend Maagden

Het Sint Ursulaklooster is in elk geval vóór 1419 gesticht, toen het voor de eerste keer vermeld werd. Het was een vrouwenconvent van de Derde Orde der Franciscanen en behoorde tot het kapittel van Utrecht. Het klooster lag binnen de vierhoek Kloveniersburgwal, Korte Spinhuissteeg, O. Z. Achterburgwal en Rusland. De orde werd in 1585 opgeheven, nadat er al delen van het kloosterterrein verkocht waren waarop de stad in 1562 een zwakzinnigengesticht bouwde: het Dolhuys, dat gedeeltelijk ook op grond van het noordelijker gelegen Paulusbroederklooster gebouwd was. De sloot tussen beide kloosters is gedempt en heet nu Korte Spinhuissteeg. Die naam wijst op de bestemming van het Ursulaklooster na opheffing,

namelijk Tuchthuis voor vrouwen, beter bekend als Spinhuis. Als we de bekende afbeelding mogen geloven was dit eerst in de kapel met bijgebouwen gevestigd. Na diverse bouwactiviteiten omvatte het Spinhuis een riant gebouwencomplex dat na opheffing van het tuchthuis het hoofdbureau van politie en diverse gemeentelijke diensten herbergde. Beroemd is de monumentale toegangspoort tot het Spinhuis in de Spinhuissteeg. In 1550 vonden in een gebouw van het kloosters de eerste publiekelijke anatomische lessen plaats, die na 1578 verhuisden naar de “snijzaal” in de kapel van het Margrietenklooster. In 1792 kocht de Hervormd Evangelisch-Lutherse gemeente het Dolhuis van de stad om er een kerk voor in de plaats te bouwen.

Boven: Kerk van de Hervormd Evangelisch-Lutherse gemeente op de plaats van het Dolhuys
Links: Aanzicht van het Sint Ursulaklooster aan de hand van de vogelvluchtkaart.

15. Sint Barbaraklooster

Het Sint Barbaraklooster werd voor 't eerst vermeld in 1425. Het was een klooster van de Derde Orde der Franciscanen en aangesloten bij het kapittel van Utrecht. Het lag ingeklemd tussen het St.Clara- (Z) en het Maria Magdalenaklooster (N), tussen Nes en O.Z. Voorburgwal. Het bouwerf hadden zij te danken aan het Oude Nonnenklooster, waarschijnlijk gratis. Dat bouwerf deelden zij met het St.Clara en daarom wordt wel eens gesuggereerd dat het St.Barbara met hen gelieerd was. Waarschijnlijker is dat het klooster voor apart instituut moest doorgaan omdat het kapittel slechts

Boven: Aanzicht Sint Barbaraklooster

Rechts: Wintertuin van koffiehuis Frascati op de plek van het Sint Barbaraklooster

een beperkt aantal zusters in een klooster wenste te zien, meestal niet meer dan 60. Er zijn weinig bronnen die ons over inkomsten en bezigheden van de zusters vertellen, alleen dat zij voor f20,- p/jaar het linnengoed van de Oude Kerk wasten en bleekten. Vanaf 1431 is het klooster in conflict met het Maria Magdalenaklooster over de erfscheiding. Zie voor dit probleem onder 10.

In 1569 werd midden op het terrein de Sint Barberenstraat gerooid, zo'n beetje alles wat nog aan het St.Barbaraklooster herinnert. In 1810 opende op het noordelijke gedeelte van het terrein een Ita-

16. Sint Geertruidenklooster

Het Sint Geertruidenklooster werd voor 't eerst vermeld in 1432 maar is zeker ruim daarvoor gesticht, mogelijk in 1416. Het werd ook "Maechdendael tot Sinte Gheertruden" genoemd, was bij de stichting aangesloten bij de Derde Orde der Franciscanen om tussen 1450 en 1456 over te gaan op de regel van Augustinus. Na onderzoek (1475) door paus Sixtus IV werd het, samen met het Catharinaklooster, aan het kapittel van Windesheim toegevoegd. In 1433 ontving het klooster privileges; een eigen biechtvader, kapel en kerkhof. De kapel was rond 1450 gereed. Door zijn ligging in het relatief peperdure noordwest-kwartier van de stad bleef het een klein klooster dat ook niet, zoals vele kloosters elders in de

liaans koffiehuis Frascati, waar in 1824 een feest- en concertzaal bij kwam die wel 500 man kon bergen en na uitbreiding in 1840 zelfs 1500 man. In 1879 werd Frascati verkocht en omgebouwd tot veilinglokaal, waar de huizenveilingen gehouden werden die tot kort daarvoor nog in de Brakke Grond hadden plaatsgevonden. Berucht zijn de tabaksveilingen waar het heet toe kon gaan en de NYSE een kleuterklas bij is. Vandaag is Frascati weer theater.

stad, een terrein tussen 4 hoofdstraten innam. Aan de oostzijde grensde het Geertruidenklooster aan het O.L.Vrouwegasthuis en het recht van overpad van beide instellingen over elkaars terrein bracht jarenlange onenigheid met zich mee. Van zo'n conflict stamt die eerste vermelding in 1432, waarbij een pad over het kloostererf voor het gasthuis gereserveerd werd; dat pad van 1,5 tot 2m breed heet vandaag Suikerbakkerssteeg. Het klooster was redelijk welvarend te noemen; het had nauwelijks proveniers nodig om rond te komen. Een van de, voor een vrouwenklooster opvallende, bezigheden was de vermenigvuldiging van handschriften, iets dat we

Boven: Aanzicht Sint Geertruidenklooster

Links: Tabaksveiling in Frascatie

meer bij mannenkloosters tegenkomen. Het kloosterterrein lag tussen Suikerbakkerssteeg en St.Geertruidensteeg aan de N.Z. Voorburgwal. De Nieuwe Nieuwstraat loopt dwars door het voormalig kloosterterrein. Na de Alteratie vestigde zich in de kloosterkapel een suikerbakkerij, de naamgever van de bewuste steeg. Er is in 1983 archeologisch onderzoek gedaan tijdens het opknappen van dit deel van de N.Z. Voorburgwal en achterliggende straten. Daarbij is op het terrein van het klooster een deel van een “piëta” gevonden die beschadigd moet zijn tijdens de beeldenstorm en dat nu in de collectie van het AHM is opgenomen.

Boven: Kloosterhof van het Sint Geertruidenklooster

Rechts: Fragment van de Piëta van het St.Geertruidenklooster, nu in het AHM

17. Cellebroedersklooster

Het Cellebroedersklooster was een convent van lekenbroeders (Alexianen) die volgens de regel van Augustinus leefden. De eerste vermelding is van 1440 en de nadruk lag op ziekenverzorging. Door nauwe samenwerking tussen de broeders en het Sint Pietergasthuis vestigden zij zich in de buurt van het gasthuis aan de Nes, tussen de huidige Wijde Lombard- en Cellebroedersteeg. De broeders deden ook aan ziekenzorg in andere gasthuizen en verzorgden begrafenissen. Tijdens de vele pestepidemieën was dat geen sinecure. Vanaf 1440 werkten permanent 12 broeders buiten

het convent, maar alleen voor mannen; tot in 1475 de Cellezusters zich in Amsterdam vestigden bleven vrouwen van dit soort zorg verstoken. In 1505 kregen de Cellebroeders vergunning het Spoey (restant Vogelenzang, ingedamd tot spuisloot tussen O.Z. Voorburgwal en Rokin; zie foto p.24) te overkluizen zodat het klooster iets vergroot kon worden; zolang er maar een beladen hooischuit onderdoor kon. Bij grondwerkzaamheden in 1914 bleek een deel van die uitbreiding plus muren van de kapel nog te bestaan en op die overkluizing verankerd te staan. Bij deze gelegenheid werd de 16^e eeuwse overwelving opgemeten. Bij diezelfde werkzaamheden, waarbij de restanten afgebroken werden en vervangen door een uitbreiding van een belendend kantoorgebouw, bleek dat de Cel-

lebroeders over een kerkhof op eigen terrein beschikt hadden waar ze ook pestslachtoffers hadden begraven. Tijdens het volstorten van het Spoey bleek bovendien een niet begraven lijk (slachtoffer van een misdrijf?) weggemoffeld te zijn.

Na de Alteratie werd het complex, op de kapel na, gesloopt en probeerde de stad de grond te verkopen. Het boven aangehaalde kerkhof heeft de animo danig getemperd; de verkoop begon in 1584 waarbij slechts en paar stroken verkocht werden, de kapel werd in 4 delen verkocht en eigenlijk hadden alleen bedrijfjes interesse. De stad staakte de verkoop in 1589 om pas in 1594 de verkoop te hervatten en nu met meer succes. Op de kaart van Pieter Bast van 1597 lijkt het complex volledig bebouwd. Bij die gelegenheid ontstonden de Cellebroeders- en Wijde Lombardsteeg.

Boven: Cellebroeders bemoeiden zich met het verzorgen en begraven van pestdoden.

Links: Het Cellebroedersklooster in vogelvlucht.

18. Bethaniënklooster of Sint Maria Magdalena in Bethaniën

Het Bethaniënklooster was een refugie voor “gevallen vrouwen” die aan nieuw leven wilden beginnen. Het is gesticht tussen 1450 en 1460 en nam in zijn gloriejaren het blok tussen O. Z. Achterburgwal, Kloveniersburgwal, Barndesteeg en Bethaniënstraat in. De zusters leefden volgens de strenge regel van Augustinus. In 1462 kreeg men toestemming voor de bouw van een kerk op het terrein. Het klooster werd in korte tijd populair bij de Amsterdamse

Boven: Aanzicht van het Bethaniënklooster aan de hand van de vogelvluuchkaart.
Rechts: De voormalige refter van het klooster is nu evenementenzaal.

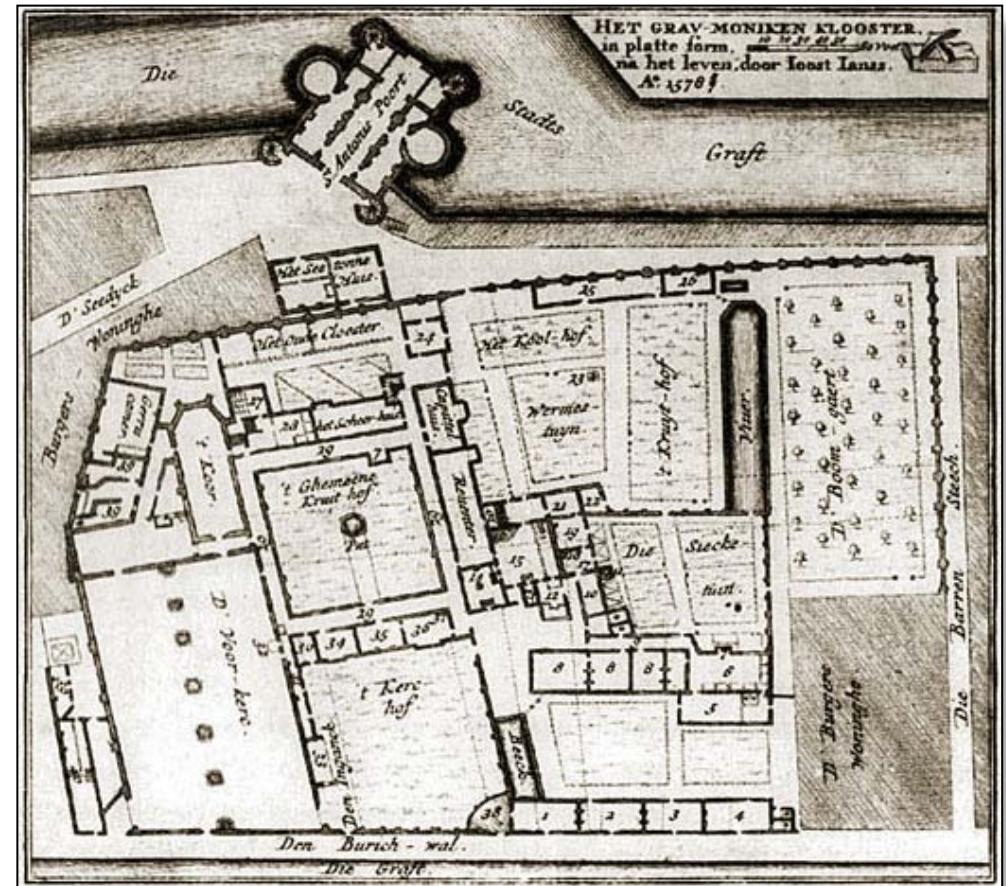
vrouwen en al spoedig zat het vol met rijke nonnen en proveniësters, een bewoning van rond de 220 in totaal (1462). De zusters hielden zich o.a. bezig met vetweiderij en leverden bijvoorbeeld de ossen voor schuttersmaaltijden. In de 16^e eeuw daalde de populariteit en ontstonden geldproblemen. Achtereenvolgens werd in 1506 de Bethaniënstraat verbreed en door de stad bebouwd, in 1525 de Koestraat gerooid (waardoor de kerk aan een openbare straat kwam te liggen) en bebouwd en in 1535 nog een lap grond aan de stad verkocht. Naast de ingang van het klooster aan de O. Z. Achterburgwal (Hoogkamersgang) lag een 23m breed patershuis waarvan in 1553 grote delen verhuurd werden.

Na de Alteratie werd het kloosterterrein onteigend en in 1585 de orde opgeheven. De 9 overgebleven zusters vonden onderkomen in Begijnenhof of achter het Clarissenklooster en in 1609 was de laatste verdwenen of overleden. De kloosterkerk werd in 1594 ingericht als Latijnse school voor de Oude Zijde. In de Barndesteeg is nog $\frac{1}{3}$ deel van de noordvleugel, de refter van het klooster, behouden gebleven waarvan de keldergewelven nog uit ± 1450 stammen. Het herbergde tijdenlang schuilkerk De Ooievaar en is intussen gerestaureerd door een particuliere stichting.

19. Minderbroedersklooster of Grauwbroederklooster

Het Minderbroedersklooster van de Eerste Orde der Franciscanen nam een relatief groot oppervlak in beslag. Het besloeg op z'n hoogtepunt de vierhoek Kloveniersburgwal, Molensteeg, O.Z.Achterburgwal en Barndesteeg. De Minderbroeder-Observanten, de fanatieke aftakkingen der Franciscaner Eerste Orde, waren zelfs bij het katholieke stadsbestuur van halverwege de 15^e eeuw suspect en de stichting in Amsterdam werd geblokkeerd. De orde werd echter geprotegeerd door de Bourgondische hertogen; Filips de Goede

stuurde de stad Amsterdam een bevelsbrief de kloosterstichting niet langer in de weg te staan. Van onder af werd ook grof geschut ingebracht; de befaamde prediker en redenaar Johannes Brugman kwam voor maanden naar Amsterdam om de bevolking warm te maken voor de minderbroeders. In 1463 was de stichting een feit en dankzij de steun van steenrijke poorters kon het klooster tot het grootste mannenconvent van de stad uitgroeien. In de loop van

Boven: Opmetingskaart van het Minderbroederscomplex door Joost Jansz Bilhamer -1578
Links: Aanzicht Minderbroedersklooster.

Amsterdam, nam zijn intrek in dit klooster van waaruit hij zijn beruchte Raad van Beroerte instelde. Van 1567 tot 1578 speelden de Minderbroeders een grote rol bij de kettervervolging. Zo werden zij de eersten die, samen met het stadsbestuur, bij de Alteratie hardhandig de stad werden uitgewerkt. Om binnen de kortste keren weer terug te keren en in het geheim een schuilkerk aan de Huyden-

vettersloot van 1626-1668) te stichten. Dat neemt niet weg dat in 1578 het klooster nog eens geplunderd werd. De Minderbroeders hadden wel elke vorm van schadeloosstelling of alimentatie verspeeld. Het klooster werd direct onteigend en Joost Jansz Bilhamer kreeg reeds in 1578 de opdracht het terrein op te meten (zie plattegrond links) zodat tot herindeling overgegaan kon worden. Op het terrein kwamen een aantal straten. Een deel der kruisgangen werd tot Monniken- en Monnikendwarsstraat (nu afgesloten) en de Huydevettersloot werd gedempt. Op de vogelvluchtkaart van Pieter Bast van 1597 is het terrein volledig bebouwd; de kloosterkerk is in 1588 afgebroken en in het hoofdgebouw, dat nog lang bleef staan werden woningen ingericht. Begin 17^e eeuw werd de zuidelijke kruisgang afgebroken voor de aanleg van waterkelders en beerputten, 2e helft 17^e eeuw werd een pakhuys (dat van Du Gardyn) afgebroken en door huisjes aan de Gordijnsteeg vervangen. In deze steeg is een laatste rest kloostermuur gespaard gebleven. Een brand in 1667 heeft de overige resten van het klooster opgeruimd. In 1920 bouwde het GEB een onderstation op het blok van het vroegere hoofdgebouw. Toen dat in 2002 gesloopt werd kon eindelijk weer eens archeologisch onderzoek gedaan worden naar een stukje middeleeuws Amsterdam.

http://www.bma.amsterdam.nl/archeologie/vindplaatsen_in/vindplaatsen/monnikenstraat

20. Sint Alexiusklooster of Cellezustersklooster

Het Sint Alexiusklooster is beter bekend als het Cellezustersklooster. Het lag tussen de O.Z. Achterburgwal en de Zeedijk benoorden de Molensteeg. Het waren lekenzusters die naar de regel van Augustinus leefden. Het is gesticht op 20 juni 1475, ondanks de weerstand van het stadsbestuur tegen uitbreiding van het aantal kloosters. Dat deze zusters toch getolereerd werden had te maken met hun hoofdbezigheid: de ziekenverzorging in het algemeen en die van pestlijders in het bijzonder, wat dan wel een vestigingsvoorwaarde was. Verdere voorwaarden waren dat er maximaal 13

zusters kwamen en dat er geen kapel, kerk of altaar opgericht werden. In 1493 bemoeide het kapittel in Den Haag zich ermee en gaf toestemming voor 30 zusters en een kerk. Dat paste de zusters beter maar in een keur van 1498 verbood de stad daarop alle timmerlieden en metselaars voor het klooster werkzaamheden te verrichten. In weerwil van de stedelijke verordeningen kwam op het terrein een kapel. Eerder verzezen een nonnenhuis aan de O.Z. Achterburgwal en het ziekenhuis aan de Zeedijk, t/h van het latere

huisnummer 114, waar nu de Chinese tempel staat. Het was het armste klooster van de stad; behalve zieken verzorgen deed men aan handwerken, verhuurde huisjes die aan de Molensteeg stonden (niet alle huizen rondom het klooster waren eigendom) en deed tegen betaling de was voor passagierende zeelui. Het klooster werd als een der weinigen niet direct na de Alteratie opgeheven en dat

Boven: Net als de Cellebroeders hielden de Cellezusters zich met ziekenverpleging bezig.
Links: Het Cellezusterklooster in vogelvlucht.

had alles te maken met het voor de stad nuttige werk. Wel werd het religieuze karakter teruggedrongen en delen van het klooster verkocht (o.a. het patershuis).

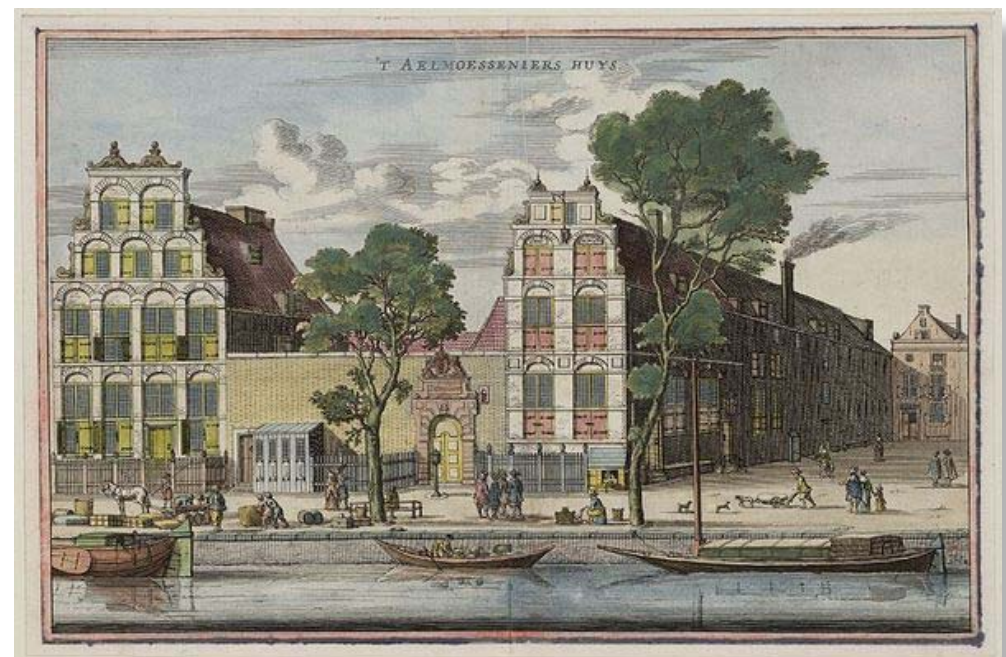
Bij opheffing van de orde had het klooster een schuld van f 460,-. In 1616 werd alsnog het hele complex verkocht, waarschijnlijk omdat de activiteiten van de zusters naar het nieuwe St.Pietersgasthuis verplaatst werden. Of zij meeverhuisden vertelt het verhaal niet. In de loop van de 17^e eeuw zie je op stadsplattegronden steeds meer bebouwing op het terrein verschijnen en is er vandaag niets meer van het klooster over.

Boven: Aanzicht van het Clarissenklooster

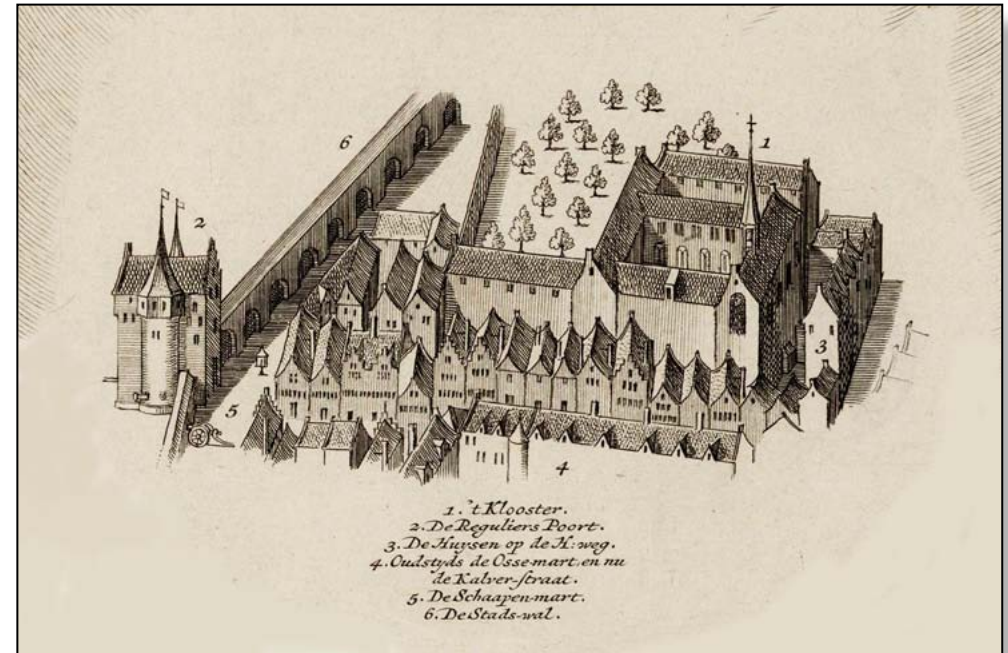
Rechts: Het Aalmoezeniershuis op het grondgebied van het Clarissenklooster, dat weer de basis vormde voor de Latijnse school, maar ook het Bevolkingsregister herbergde.

21. Clarissenklooster

Een van de laatste in Amsterdam gevestigde kloosters is het Clarissenklooster, van de Tweede Orde der Franciscanen. Het initiatief kwam van een rijke Amsterdammer, Jan de Wael, in 1494. Het verzoek werd achtereenvolgens ingewilligd door keizer Maximiliaan op 6 oktober 1494, Paus Alexander VI op 31 maart 1495, de bisschop van Utrecht eind 1495 en een pauselijke commissie het jaar daarop. De paus besliste dat een aantal Clarissen uit Delft naar Amsterdam overgeplaatst zouden worden om de zusters in te wijden in de regels van de orde. De benodigde grond werd verworven aan de rand van de stad op een terrein omgeven door Kalverstraat, Heiligeweg en Singel. De Amsterdamse raad blokkeerde de vestiging echter omdat de stad geen behoefte aan nog een bedelorde

Rechts: Plattegrond van het Clarissencomplex, vrij naar de vogelvluchtkaart van 1544.
Onder: Het hoofdgebouw van het klooster werd na de Alteratie tot Rasphuis ingericht. De fraaie toegangspoort siert nog steeds de gevelwand van de Heiligeweg.

had. Zij was van mening dat de burgerij voor het onderhoud zou moeten opdraaien als het klooster geen eigen inkomsten had. Bovendien vond men dat de kloosters met 1/3 van het stadsoppervlak al genoeg kostbare bouwgrond in beslag namen. Om ook daadwerkelijk te beletten dat de bouw van kloostergebouwen van start ging verbood de raad in 1498 en nog eens in 1499 op straffe van verbanning alle gilden bouwactiviteiten in opdracht van de orde. Dat kon niet voorkomen dat een aantal vrome vrouwen toch een religieuze gemeenschap vormden in enkele huizen op het terrein. In 1509 werd de procedure nog eens herhaald en via het Hof van Holland kreeg men in 1513 zijn zin. De nonnen mochten niet meer dan 60 roeden (ruim 800 m²) in gebruik nemen en wat ze intussen al meer bezaten diende binnen 3 maanden verkocht te worden op straffe van confiscatie. Bovendien mochten er maar maximaal 30

nonnen in het klooster verblijven; in 1513 waren dat er al 24 en in 1532 bleken dat er 32 te zijn, zonder gevolgen. Ten overstaan van notaris Van Borsselen en in bijzijn van een afgezant van het Hof van Holland stemden de nonnen in met de voorwaarden en was de stichting een feit.

Na de Alteratie werd het klooster in 1579 formeel opgeheven maar bleven een aantal nonnen in een deel van het klooster wonen, zelfs aangevuld met nonnen van andere opgeheven kloosters. Daarvoor werden in de tuin huisjes gebouwd waaruit in latere eeuwen het

Boven: De gevelwand aan het Singel, met in het midden het toegangspoortje tot het Derde Klooster.

Rechts: De Kalvertoren van boven gezien..

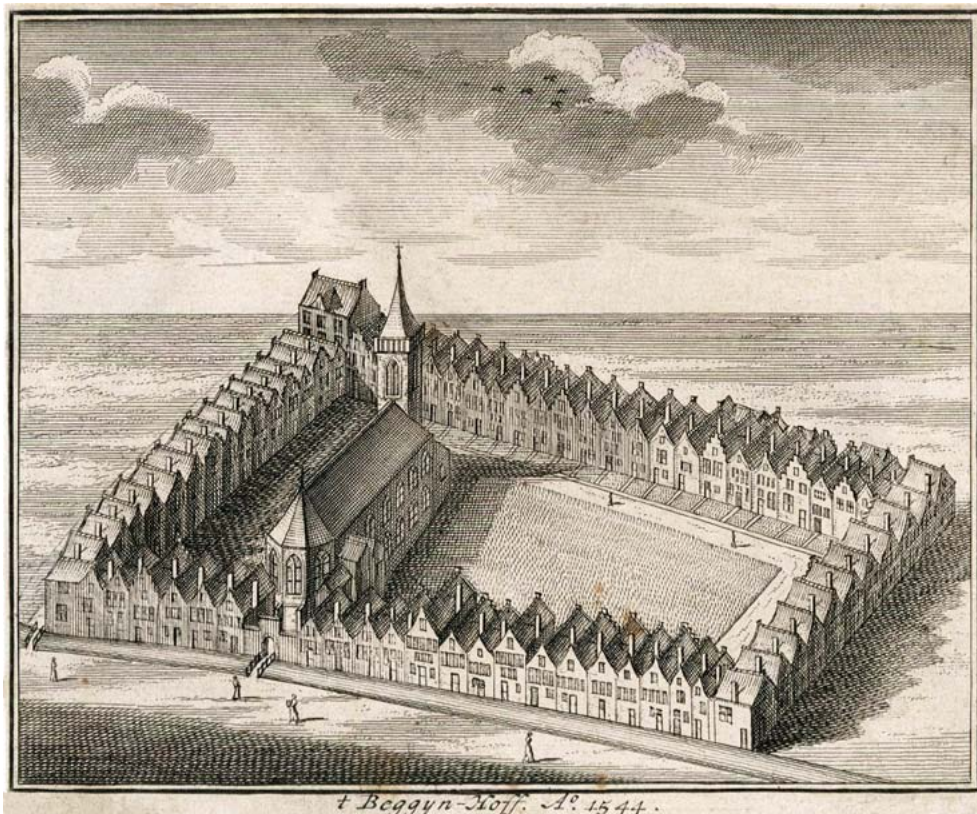
Eerste-, Middelste- en Derde- plus Dwarsklooster ontstonden die het tot de bouw van de V&D-hal (1959) uithielden. Twee toegangen naar de straatjes kwamen op het Singel uit, een daarvan midden in het - zwaar verbouwde maar nog bestaande - Aalmoezeniershuis, later Latijnseschool, Bevolkingsregister, politiebureau, enz. In het hoofdgebouw werd het Rasphuis ondergebracht, een tuchthuis voor mannen, waarvan de toegangspoort nog op de Heiligeweg te vinden is. Na het Rasphuis werd er nog een zwembad in gevestigd. Het hele complex is uiteindelijk gesneuveld voor de V&D Plaza, ook wel Kalvertoren genoemd.

Zie in verband met het Clarissenklooster ook nog pagina 53.

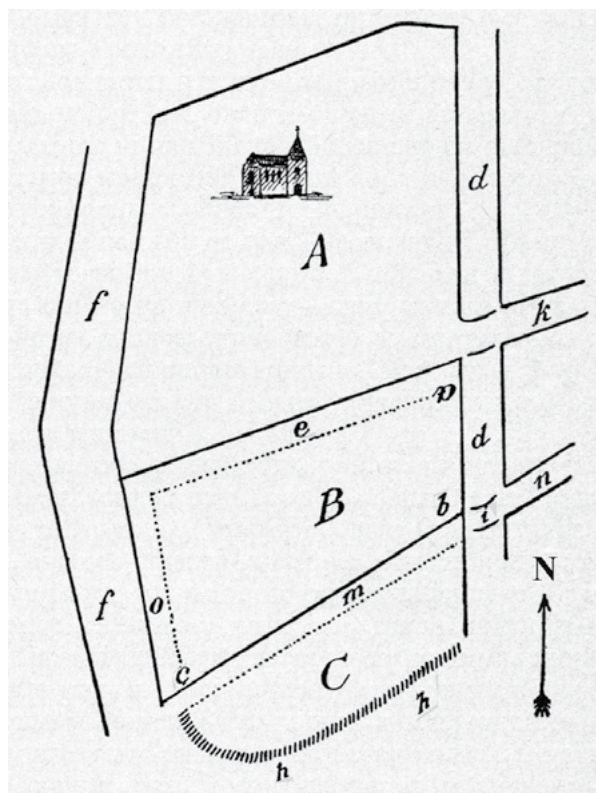
22. Begijnenhof

Het Begijnenhof was geen klooster, maar een religieuze woongemeenschap zoals waarschijnlijk heel veel kloosters ooit begonnen zijn. De begijnen legden slechts een gelofte van kuisheid af maar waren vrij elk moment het hof te verlaten, ook voorgoed om bijvoorbeeld te trouwen. De eerste vermelding stamt van 1307, waarin één enkel huis ten noorden van het Spui vermeld wordt (baljuwrekening van 1307-'08) in een woonhuis buiten de stedelijke bebouwing, op een terrein dat nu bekend staat als de 'Grote Hof'. Toen de begijnen wilden uitbreiden stelde de stad Amsterdam hen

het moeras tussen het Grote Hof en het Spui ter beschikking. Dat moesten ze wel zelf bewoonbaar maken! De begijnen waren daarmee niet overvraagd, namen gereedschap ter hand en hoogden het moeras stukje bij beetje op met afval, huisvuil en puin. Een eerste vermelding van de geslaagde drooglegging dateert van 1367 en de bewoning van het voormalige moeras van 25 april 1389. Dat staat nu bekend als de 'Kleine Hof'. De gewonnen ruimte was niet zo zeer nodig voor eigen gebruik, maar maakte het mogelijk dat iets voor 1414 een deel van – wat we het 'Begijneneiland' zijn gaan noemen – aan de 'zusters van het gemene leven' van het Sint Luciënconvent verkocht kon worden. De pater, die de zusters begeleidde, fungeerde tevens als biechtvader voor de begijnen.

De begijnen verzochten in 1417 het stadsbestuur met succes de

Plattegrond van het Begijnenhof in de begineeuwen.

- A de basis van de hof, de Grote Hof
- B De door de begijnen zelf gewonnen Kleine Hof, die in 1417 van de stad gekocht werd
- C het onbebouwd gebleven voorplein
- d de Begijnensloot met brug naar hoofdingang
- f N.Z. Voorburgwal
- h sciltraminge; hier was de stadsgrens tot ± 1450
- i Nyer brugge
- k Begijnesteeg
- m Buerenstraete
- n Rozenboomsteeg
- o grondaanwinst 1511

grond van de Kleine Hof te mogen kopen. Daarmee werd de hof naar het zuiden verlegd, wat aan de bebouwing nog steeds te zien is. Die aankoop werd de begijnen toegestaan onder de voorwaarde dat zij voor de hof langs een straat (Buerenstraete) naar de brug over de N.Z. Voorburgwal maakten, met brug (Nye brugge) in het verlengde van de Rozenboomsteeg. Ook kregen de begijnen het gedaan dat het stadsbestuur beloofde de strook grond tot het Spui nooit te bebouwen, zodat er blijvend vrij uitzicht zou zijn. Daar danken we vandaag dat best wel leuke pleintje aan, dat met de boeken- en kunstmarkten een mooie bestemming heeft gekregen.

Rechts: De voormalige schuilkerk, die na 1578 tegenover de Engelse kerk ingericht werd.

Omdat dit geen klooster was werd het na 1578 niet opgeheven. Wat wel opgegeven werd was het strikte religieuze karakter van de woongemeenschap en dankzij dat bestaat het hof vandaag nog steeds. De kapel werd hen wel afgenomen en in 1607 aan de Engelse Presbyterianen ter beschikking gesteld en gaat sindsdien als Engelse kerk door 't leven. Tegenover die kapel werd de kosterij en een naastgelegen huis verbouwd tot schuilkerk, gewijd aan de H.H Johannes en Ursula, die vandaag nog in gebruik is. De hoofdingang van het hof was aan de Gedempte Begijnensloot en een tweede ingang was in de ZW-hoek, achter het houten huis en uitkomend op de hoek Spui/N.Z. Voorburgwal. Die is later vervangen door de huidige onderdoorgang naar het Spui. Een derde ingang was de doorgang in de NO-hoek naar het St.Luciënklooster waar de biechtvader van de begijnen huisde; die doorgang is nu voor publiek afgesloten.

De gasthuizen – met hun pest- en leprozenhuizen – waren er niet allemaal gelijktijdig. Sommige weken uit voor andere bebouwing, verhuisden naar andere plekken in de stad of trokken bij een ander gasthuis in. Zo werd het Sint Pietersgasthuis een vergaarbak voor diverse gasthuizen om dan in 1635 zelf weer op te splitsen in een Buiten- en een Binnengasthuis. Met de pesthuizen ging dat evenzo; zodra zo'n huis door de oprukkende stad ingehaald was werd het verplaatst naar een nieuwe plek buiten de stad om daar opnieuw ingehaald te worden. Zo was het St.Nicolaasgasthuis de vergaarbak voor besmettelijk zieken tot het rond 1600 alsnog binnen de stad kwam te liggen. In 1630 werd de eerste steen gelegd voor een reusachtig nieuw pesthuis aan de Overtoomsevaart dat Buitengasthuis ging heten en werden alle eerdere pesthuizen ontruimd. Ook dat werd in de 19^e eeuw weer ingehaald door de stad en werd een zwakzinnigengesticht. In 1893 werd het buiten gebruik gesteld nadat het Wilhelminagasthuis, vlak naast het Buitengasthuis gebouwd, in gebruik kwam.

A. Sint Elisabethgasthuis of Oude Gasthuis

Qua vermelding het oudste gasthuis van de stad is het Sint Elisabethgasthuis, gelegen achter het oude stadhuis van de stad, daar waar nu de Paleisstraat is. Op de afbeelding rechts is het half verscholen achter de vierschaar van het stadhuis zichtbaar. De dakruiter links is die van de gasthuiskapel. De eerste vermelding van het gasthuis dateert van 1361. Het werd waarschijnlijk gesticht door een gilde of broederschap en het was uitsluitend voor mannen bestemd. Direct bij de stichting is ook sprake van een bayart, het

Links: De ingang van het Sint Elisabethgasthuis, nadat dit in 1492 ingenomen werd als uitbreiding van het stadhuis en de vierschaar al gebouwd was.

nacht-asiel, te vergelijken met onze “hulp voor onbehuisden”. Al in 1371 werden de lasten te zwaar en werd het bestuur overgedragen aan de rentmeesters van het Heilige-Geestgasthuis, die uit kerkelijke bronnen konden putten. Of dat instituut al bestond of voor deze gelegenheid werd gesticht is onbekend. Behalve Heilige Geestgast-

Boven: Het Sint Elisabethgasthuis in zijn volle glorie, alhoewel hier ook al in gebruik als stadhuis.

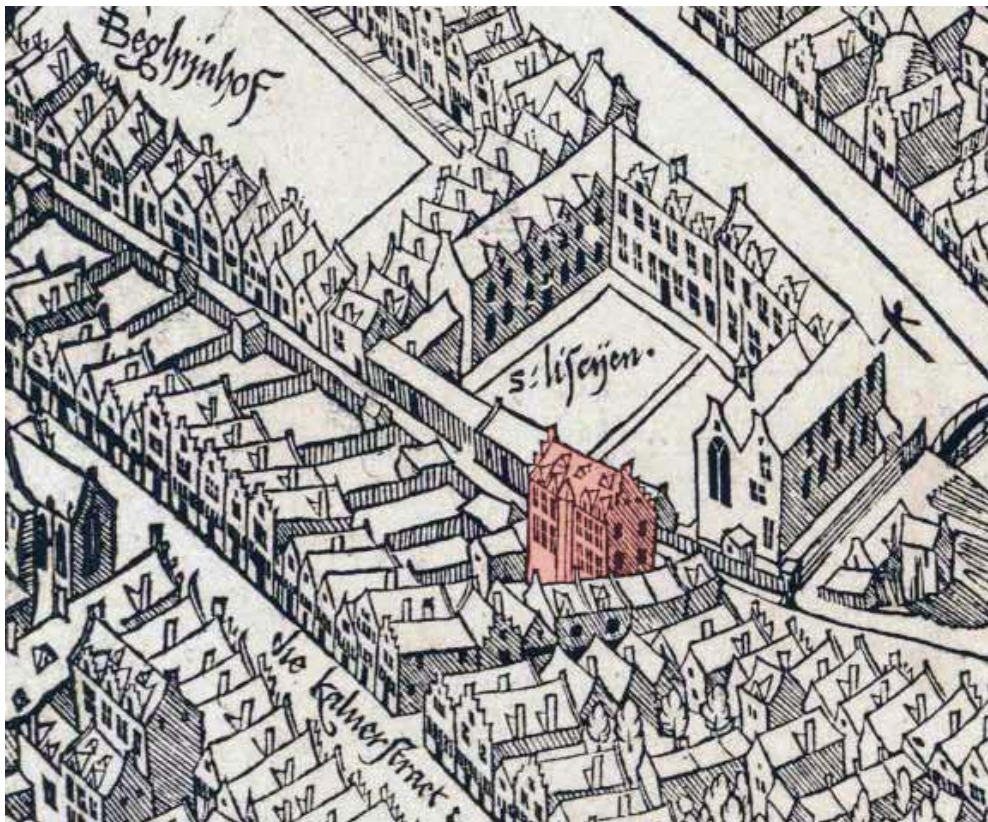
huis wordt het in de literatuur ook wel “Oude Gasthuis” genoemd. De ouderdom van dit gasthuis maakte dat ze als eenling van de goedgeefsheid van de poorters profiteerde waardoor de financiën steeds rooskleurig waren. In de loop van de 15^e eeuw kan echt gesproken worden van een rijke instelling, waarbij de regenten succesvol opereerden met de vele kleine legaten die binnen kwamen. Vanaf 1410 werden ook proveniers opgenomen en in 1450 werd de bayart ook ingericht voor vrouwen en kinderen; wat allemaal weer bijdroeg aan een gezond financieel klimaat.

In 1492/3 werd het Elisabethgasthuis samengevoegd met het Sint Pieters in de Gansoord. Dat was omdat het stadhuis nodig uitbreiding behoefde en de gebouwen van het gasthuis die kon leveren. De gebouwen werden niet afgebroken maar aangepast en bleven staan tot ze voor de bouw van het nieuwe stadhuis moesten wijken. De schilderachtige entree van het gasthuis was nog vele decennia naast de vierschaar zichtbaar (afb. p.5). De grote stadhuisbrand van 1652 heeft ook de laatste resten van het gasthuis met de grond gelijk gemaakt, maar die zouden enkele jaren later toch gesloopt zijn.

B. Heilige Sacramentsgasthuis

Tegenover de H.Sacramentskapel in de Kalverstraat, een grote trekpleister voor pelgrimerend Nederland in de middeleeuwen, lag het H.Sacramentsgasthuis. Het was tot nu toe niet mogelijk een afbeelding te vinden van dit gasthuis; op de bekende houtsnede van Cornelis Anthonisz komt op de plek waar het gestaan kan hebben één groot inpandig huis voor. Dat ligt tegen de Begijnensloot aan en kan daarom zowel het pesthuis als het gasthuis zelf zijn. Volgens Ir. R.Meischke is dit inderdaad het gasthuis, maar net na de

vervaardiging van de kaart volgde een verbouwing tot Oudemannenhuis met in 1545 de nieuwbouw die later als jongenshuis deel ging uitmaken van het Burgerweeshuis. De grote binnenplaats van het jongenshuis is dan ook nog niet te bekennen. Ook schriftelijke informatie is zeer schaars, de oudste vermelding is van 1422. Het gasthuis kende, zoals gezegd, een apart pesthuis dat aan de Begijnensloot stond. Ergens in de 15^e eeuw is het een oudemannen- en vrouwenhuis geworden, waarschijnlijk hetzelfde huis dat in 1579 aan 't Burgerweeshuis overgedragen werd en in 1632 tot jongenshuis omgebouwd werd.

Het gasthuis blijkt niet populair te zijn geweest bij de Amsterdamse poorters. Waar andere gasthuizen drijven op legaten en inkoop-sommen moet dit gasthuis het hebben van de populariteit van de H. Sacramentskapel en de enkele provenier die intrad.

C. Sint Jorishuis

Bij de stichting, in de 14^e eeuw, lag het Sint Jorishuis buiten de stad. De eerste vermelding is voorlopig uit 1399 maar het zal ouder zijn. Door de vogelvluchtkaart van Cornelis Anthonisz weten we precies waar het gasthuis lag, nl. in de vierhoek Rokin,

Boven: De binnenplaats van het jongensweeshuis is nog een overblijfsel van het gasthuis.
Links: Op de vogelvluchtkaart van Cornelis Anthonisz staat het H. Sacramentsgasthuis nog afgebeeld, staand aan de nog niet gedempte Begijnensloot.

St.Jorissteeg, Kalverstraat en Olieslagerssteeg. Verder weten we bijzonder weinig van dit gasthuis maar het is zeker dat het steeds bedoeld was voor besmettelijke zieken, in eerste instantie lepralijders. Door de stadsuitbreiding kwam het in 1429 binnen de stad te liggen en in 1450 was het gasthuis geheel ingebouwd. Daarvóór al waren de zieken naar het Sint Nicolaasgasthuis verhuisd, aan de andere kant van de Amstel (zie **F**). Het Sint Jorishof werd Sint Jorishof en herbergde een aantal proveniers (kostgangers), die in 1579 naar het Paulusbroedersklooster verhuisden. Daar kregen

Boven: Een historiserende prent van het Sint Jorishof, toen nog buiten de stad gelegen
Rechts: Het Kistenmakerspand aan de Kalverstraat, gelegen op het grondgebied van het voormalige Sint Jorishof.

ze de huisjes rond het voormalige kloosterhof ter beschikking en ging vanaf dat moment als Sint Jorishof door het leven. Later deed de kapel van het gasthuis nog eeuwen dienst als verblijf voor het Sint Jorisgilde (meubelmakers en schrijnwerkers) en werd op de 18^e eeuwse wijkkaart aangeduid met “Kistenmakerspand”.

In 1934 heeft V&D hier zijn grote warenhuis gebouwd, waarbij de St.Jorissteeg afgesloten werd.

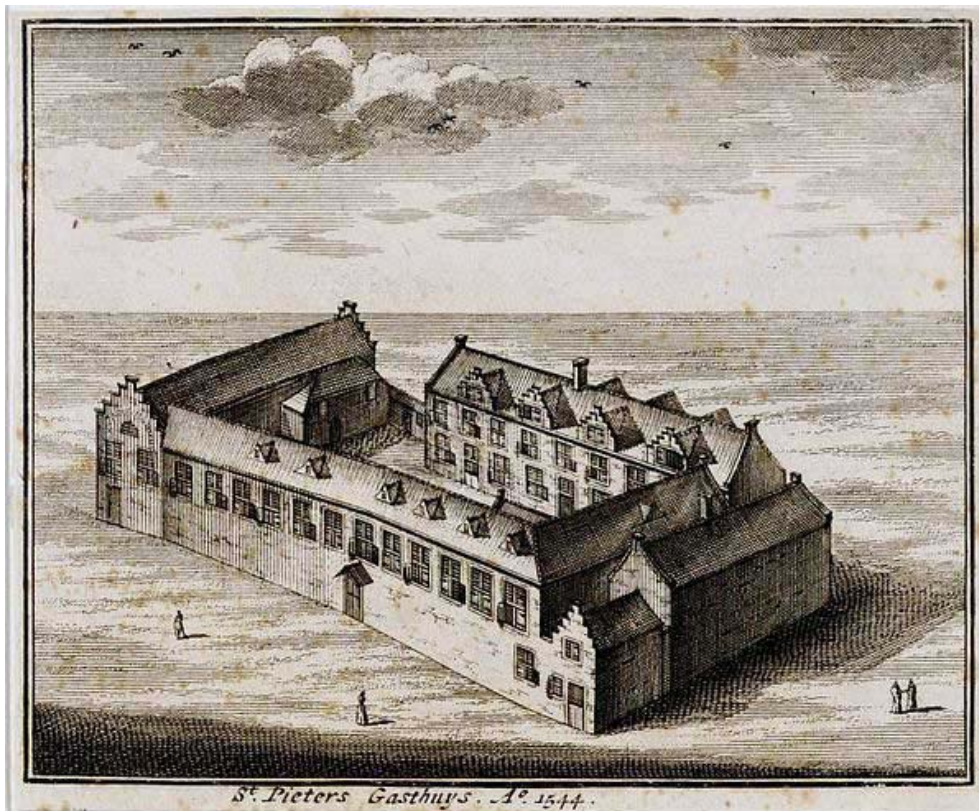
Dit gasthuis begon en bleef arm, omdat het niet gelieerd was met een populaire kapel of rijk gilde. De optie dat de stad zelf dit gasthuis stichtte wordt opgehouden. De bezittingen die de lepralijders - die in dit huis terechtkwamen - meebrachten waren de kurk

waarop het gasthuis draaide. Opvallend gegeven, dat uit onderzoeken naar voren komt, is dat bijna elke patiënt wel iets van waarde inbracht, al was 't maar een weilandje buiten de stad.

D. Sint Pietersgasthuis

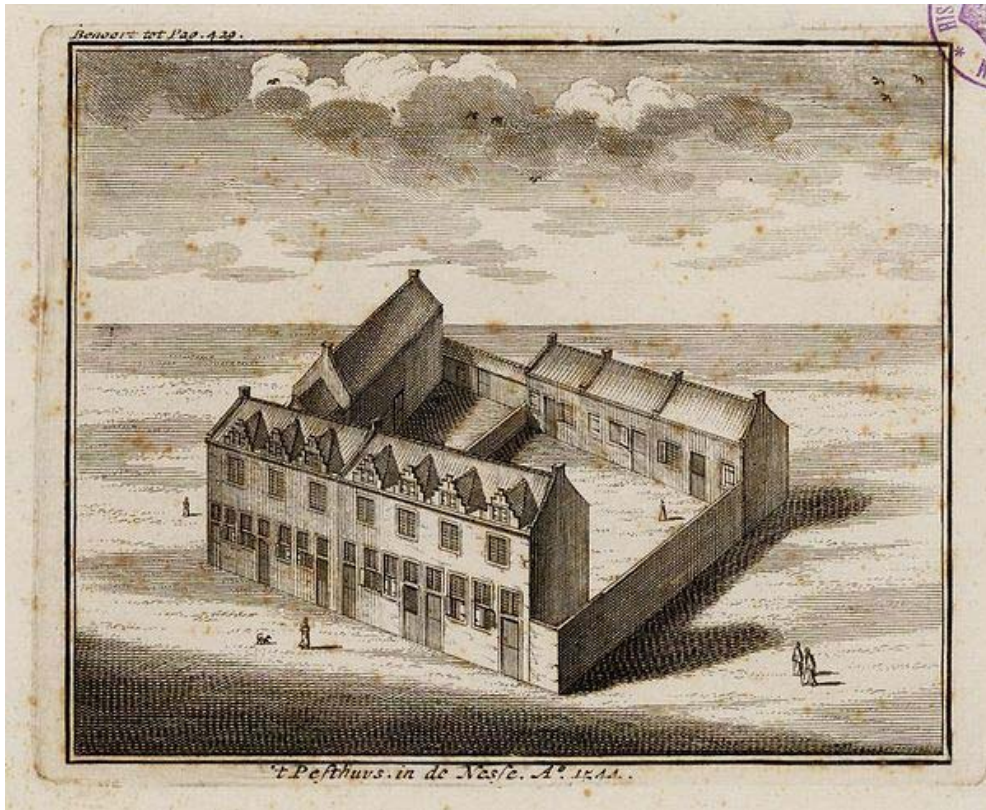
Het Sint Pietersgasthuis heeft flink gezworven door de stad. Het begon aan de Nes, even benoorden de Brakke Grond; eerst tussen Rokin en Nes maar dat gebouw sneuvelde waarschijnlijk in een der stadsbranden. Het werd herbouwd aan de andere kant van de Nes, waar het complex de omvang kreeg als op de afbeelding boven. Bij

het gasthuis werd een pesthuis gebouwd, eerst op het eigen terrein, later een zuidelijker tussen Rokin en Nes naast het klooster van de Cellebroeders, die zich ook over de verpleging en begraving van de pestlijders ontfermden. Toen in 1492 het St. Elisabethgasthuis introk werd er flink uitgebreid en in 1504 ook een bayart (daklozenopvang) toegevoegd. In 1496 verdwenen de kinderen uit het asiel naar een apart gebouw in de buurt van de St. Antoniespoort.

Boven: Links op de ets de Grote Vleeshal, onderdeel van het voormalige Sint Pietersgasthuis, rechts de Kleine Vleeshal, de kapel van het vm. Margrietenklooster. Daar tussenin werd de Boeren- of Riviervismarkt gehouden.

Links: Het Sint Pietersgasthuis, aan de hand van de vogelvluuchtkaat van 1544.

De kapel van het gilde was veel ouder dan het gasthuis en had voor het zuidoosten van de stad ook een functie als godshuis.

Na de Alteratie kreeg het St.Pieters een nieuwe locatie toegewezen, de gezamenlijke kloosters van de Oude en Nieuwe Nonnen aan de Grimborgwal. Na ongeveer 3 jaar trok daar het Onze Lieve Vrouwegasthuis bij het St.Pieters in.

De verdere geschiedenis van het gasthuis op dat nieuwe adres staat

Boven: Waarschijnlijk in nauwe samenwerking met het aangrenzende Cellebroederklooster hield het gasthuis er ook een pesthuis op na, dat al snel naar de overkant van de Nes verdween.

Rechts: De Pietershal, een overblijfsel van het gasthuis, bleef nog lang een begrip in de stad.

onder **1**. Oude Nonnenklooster (Binnengasthuis) vermeld.

Het gasthuis was gelieerd aan het St.Pietersgilde van de Viskopers en Vleeshouwers, die ook de St.Pieterskapel onderhielden. De zuidelijkste vleugel van het St.Pieters werd na de verhuizing omgevormd tot St.Pietershal, de Grote Vleeshal, tegenover de Kleine Vleeshal op het terrein van het Margrietenklooster. Tussen beide vleeshallen dreven de viskopers hun Rivier- of Boerenvismarkt,

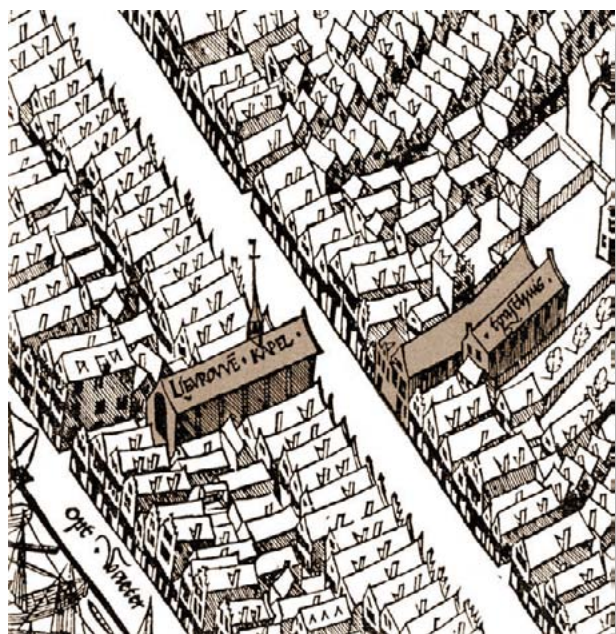

niet te verwarren met de grote (zee)vismarkt op de Visserdam, daar waar nu het Nationaal Monument staat en door hetzelfde gilde werd gedreven. De bijgebouwen van het gasthuis werden vervangen door woonhuizen. De vleeshal werd later o.a. Stadsdrukkerij en met het vm. kerkhof in 1930 vervangen door nieuwbouw voor de Gemeentegiro. De naam “vleeshal” bleef nog eeuwen in gebruik voor de St.Pietershal en in het Girokantoor is ter nagedachtenis aan de vroegere functie een gevelsteen ingemetseld.

E. Onze Lieve Vrouwegasthuis

Het Onze Lieve Vrouwegasthuis aan de Nieuwendijk, schuin tegenover de O.L.Vrouwekapel. Uit opgravingen in 1987 weten we intussen dat het best eens kan zijn dat het O.L.Vrouwegasthuis ouder is dan het St.Elisabethgasthuis, dat voor 't eerst ver-

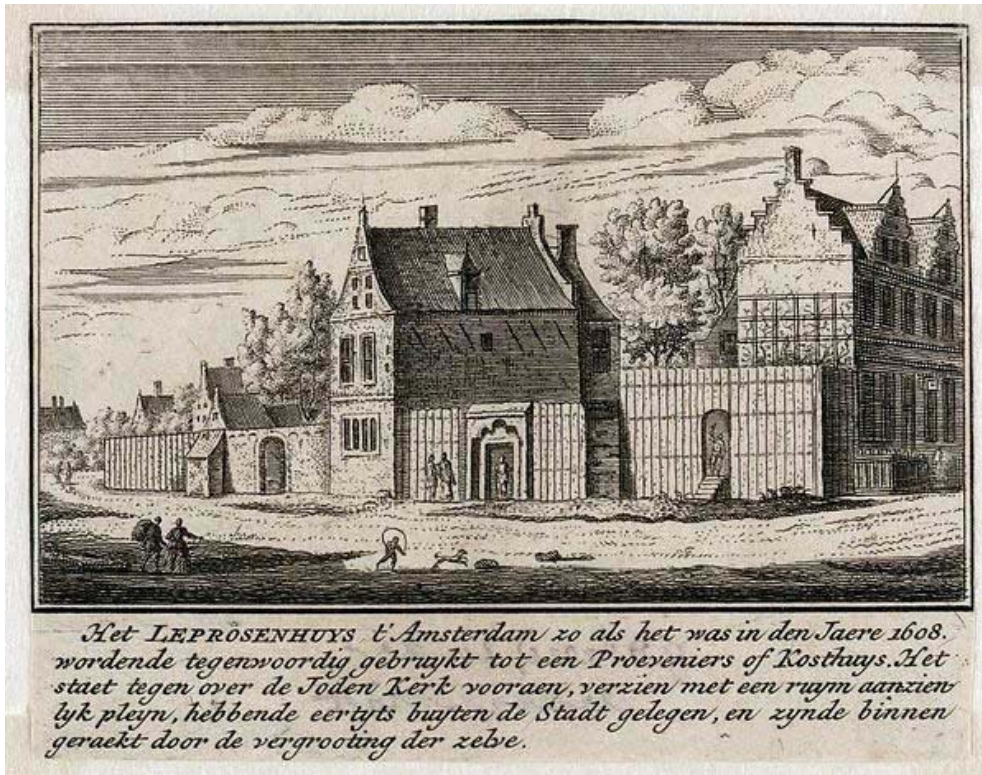
meld wordt in 1361. De bouwsporen en vondsten van het OLV wijzen namelijk op een bouwperiode 1325-1350. Het was niet erg solide gebouwd wat een herbouw, nu een dubbelpand, begin 15^e eeuw nodig maakte en dat is de situatie op de kaart op p.46. Ook bij dit O.L.Vrouwegasthuis is sprake van een bayart voor daklozen,

waar tot maximaal 3 dagen en nachten asiel verleend werd. Het gasthuis onderhield nauwe banden met de O.L. Vrouwekapel (overzijde Nieuwendijk) met bijbehorende broederschap. De kapel had een functie als godshuis voor de buurt tot in 1408 de Nieuwe Kerk die overnam. Dat gaf meteen een deuk in de financiering van het gasthuis dat verder een tamelijk kwijnend bestaan leidde. Na de Alteratie werden de zieken van het gasthuis in het Sint Pietersgasthuis (zie onder 1. Oude Nonnenklooster) ondergebracht en heeft het gebouw plaatsgemaakt voor woonhuizen en in de 20^e eeuw bioscoop Royal.

Boven: Zicht op het gasthuis vanaf de Nieuwendijk. Vergelijk deze prent met de vogelvluchtkaat links.

Links: Het Onze Lieve Vrouwegasthuis op de vogelvluchtkaat van 1544. Links van de Nieuwendijk de kapel, rechts het gasthuis in een dubbelpand.

F. Sint Nicolaasgasthuis of Anthoniusgasthuis of Leprozenhuis

Het Sint Nicolaasgasthuis of Leprozenhuis was ruim buiten de stad gelegen aan de Sint Anthoniesdijk, op de plaats waar nu het Mr. Visserplein is. Het is gesticht vóór 1388, toen het voor 't eerst als St. Anthonisgasthuis genoemd werd van het St. Anthonisgilde der snijders, droogscheerders en lakenkooplieden, wat een omvangrijk en daardoor rijk gilde was. In 1402 valt de naam "Synte Niclaes gasthuus" voor 't eerst. Begonnen als proveniershuis (betalende kostgangers) voor mogelijk de eigen gildeleden kreeg het bij stads-

Boven: Het Leprozenhuis in 1608, toen net binnen de stadsmuren gebracht.

Rechts: Het leprozenhuis als Proveniershof in de 18e eeuw..

uitbreidingen de besmettelijke zieken toegeschoven van gasthuizen die binnen de stadsmuren terechtgekomen waren, zoals het Sint Jorrigasthuis in 1480. Tot het door de stadsuitbreiding van 1593 zelf binnen de stad kwam te liggen en de zieken ook van hier verhuisden; eerst naar het noodpesthuis (1617 - een leegstaande ijzergiet-rij) en in 1635 naar het nieuw gebouwde pesthuis of liever: Buitengasthuis, beiden aan de Overtoomsevaart. Het gasthuis herbergde toen een mix van zwakzinnigen en proveniers maar werd in 1697 uitsluitend proveniershuis dat tot 1866 heeft bestaan. Toen het complex helemaal ingebouwd raakte kwam er een poort in de Lazarussteeg tussen Jodenbreestraat en Houtgracht; die werd gesloopt voor het Mr. Visserplein, maar na de opknapbeurt van de Nieuwmarkt-

buurt opnieuw opgericht aan de St.Anthoniessluis. In 1859 besloot de stad het complex te slopen en een andere bestemming te geven. Door de halstarrigheid van één enkele provenierster, die elke regeling weigerde, duurde het tot 1865 voor er gesloopt kon worden. Na de sloop verzezen op die plek het politiebureau J.D.Meijerplein en het physiologisch laboratorium, die met de aanleg van het Mr. Visserplein eveneens verdwenen. Straatnamen als Lazarussteeg en Leprozengracht zijn door hun onsmakelijkheid uit het register verdwenen. De eerste verdween voor het Mr. Visserplein en de laatste is gedempt en heet nu Waterlooplein.

Lepralijders, of zoals de Amsterdammer ze toen noemde: leprozen, mochten zich niet zomaar op straat begeven. Als ze dat al

mochten hadden zij een klepper bij zich om de weggebruikers te waarschuwen. Eens per jaar, op Koppermaandag, mochten zij in optocht door de stad geld ophalen voor het gasthuis.

Er is veel gegist naar de oorsprong van de benamingen “Sint Anthonies” in dit gedeelte van de stad. Het meest voor de hand ligt toch de veronderstelling dat deze ontstaan zijn uit een vestiging van de hospitaalorde der Antonieten. Deze kloosterorde, de eerste in Europa (4^e eeuw), dankte zijn succes aan het vinden van een remedie tegen het “Sint-Anthoniesvuur” ofwel ergotisme. Die ziekte

Boven: De Lazarussteeg met rechts de bebouwing die in plaats van het Leprozenhuis kwam. Op de voorgrond politiepost Jonas Daniël Meijerplein.

Links: Op Koppermaandag trokken de leprozen bedelend door de stad.

werd veroorzaakt door het eten van voedsel (brood, brei) dat gemaakt was van beschimmeld graan, meestal rogge. De gevolgen waren stremming van de bloedcirculatie, gangreen en ten slotte de dood. De remedie bestond uit het weglaten van rogge uit het dieet, het drinken van wijn (vaatverwijding) en lichaamsbeweging. De orde bouwde niet zo zeer een klooster, de hoofdmoot was altijd een hospitaal. Daarin werden, behalve de lijders aan eerdergenoemd anthoniesvuur, ook lepralijders verpleegd. De orde raakte over zijn hoogtepunt, waarop meer dan 350 hospitalen in Europa existeerden, heen voordat Amsterdam zich tot stad ontwikkelde. Wat bleef was het hospitaal dat verder door een broederschap werd bestierd.

Lees ook: <http://www.theobakker.net/pdf/anthoniusgasthuis.pdf>
<http://www.theobakker.net/pdf/sintandries.pdf>
<http://www.theobakker.net/pdf/leprozenhuis.pdf>

Jansen, Dr. L., Het voormalige Leprozenhuis, Ons Amsterdam Jg.19 (1967), pp.300-303

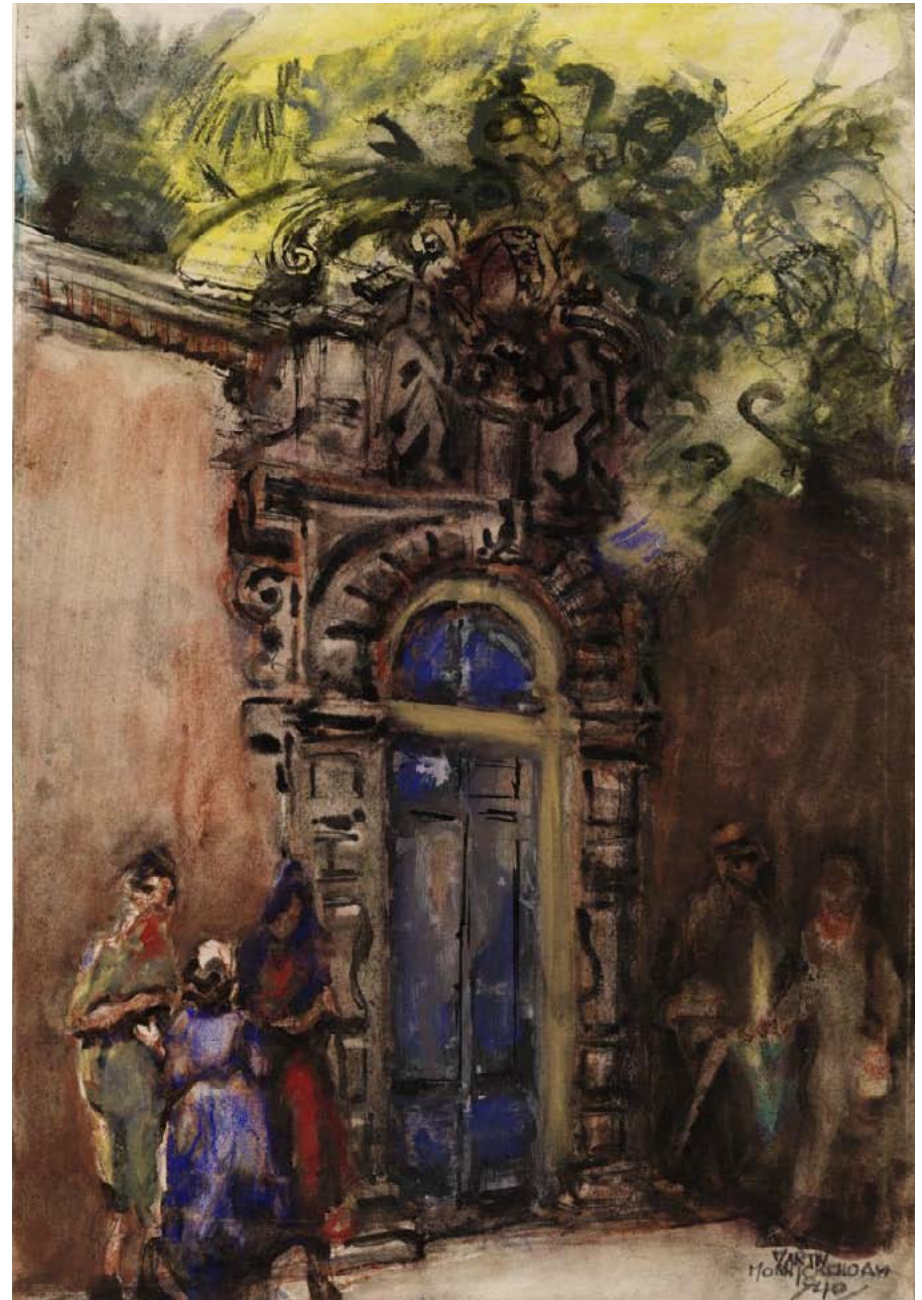
Meer weten?

Eeghen, I.H. van, Vrouwenkloosters en Begijnhof in Amsterdam (dissertatie), Amsterdam 1941

Melker, B.R. de, Metamorfose van stad en devotie (dissertatie), Amsterdam 2002

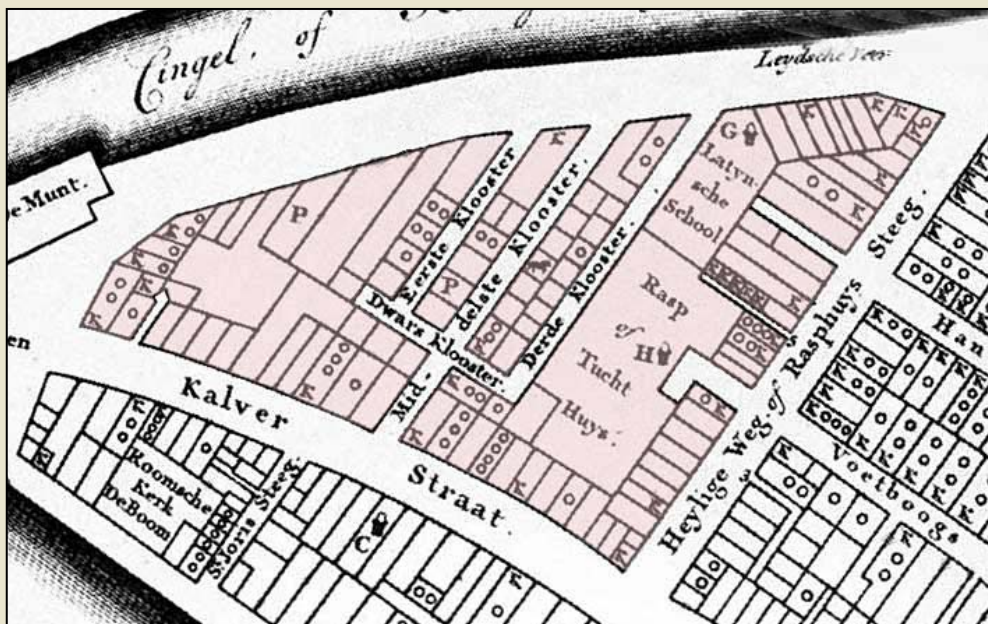
Schilder, M. e.a., Amsterdamse kloosters in de Middeleeuwen (tentoonstellingscatalogus), Amsterdam 1997

Rechts: Het Lazeruspoortje, de toegang tot het proveniershof, bleef na de sloop van het complex in de gevelwand gehandhaafd. Toen het laboratorium en politiebureau werden gesloopt om het Mr. Visserplein te kunnen aanleggen, werd het poortje verwijderd en opgeslagen. Nu heeft het een plaats gekregen aan de Sint Anthoniessluis.

Epiloog

De Alteratie van 1578 was het moment dat de rol van de katholieke kloosters uitgespeeld was. Een aantal congregaties, waaronder de Minderbroeders en andere Franciscaner mannenorden, waren tegelijk met de wereldlijke bewindvoerders uit de stad verdreven en een enkele, zoals die van de Cellezusters, mocht korte tijd haar –voor de stad– nuttige werk vanuit het betreffende klooster blijven verrichten. Het merendeel der kloosters werd ingevolge de onderhandelingen, die aan de Alteratie ten grondslag lagen, onteigend in ruil voor nieuwe behuizingen en een levenslange alimentatie. Wel werd van de kloosterlingen geëist dat zij zich onthielden van alle vormen van bediening en prediking. Niet alle kloosterlingen wensten zich hiernaar te voegen en zij verlieten daarom de stad. Van het enorme complex van de Clarissen tussen Kalverstraat, Singel en Heiligeweg werd de zuidelijkste punt gereserveerd voor

het bouwen van een groot aantal woningen waarin bijna alle congregaties van nonnen een nieuw onderkomen kregen. De bouw van deze behuizing geschiedde tussen 1590 en 1593; het complex, dat in het spraakgebruik nog steeds het Clarisseklooster heette, omvatte 36 huisjes en kreeg eigen ingangen, twee aan het Singel en een aan de Kalverstraat. Niet in alle 36 huisjes woonden na 1593 steeds nonnen; al snel na het betrekken ervan kwam ruimte vrij door overlijden van de meestal bejaarde nonnen. Die werd door stedelijke ambtenaren ingenomen, bijvoorbeeld door stadsroedragende stadhuisbodes. In 1609 werd een inventarisatie gemaakt en dankzij gemeentearchivaris Dr. Isabelle van Eeghen weten we precies hoe dat er uit zag.

De nummers 1-4 werden door de stad verhuurd, de Cellezusters bewoonden toen al de nrs. 5, 10, 13 en 14. De zusters van Sint Geertruiden de nrs. 6-8, van Sint Ursula 9, 11 en 12, Sint Cecilia 17 en 33, de Clarissen 18 en 19, Sint Maria 20-22 en 34, Sint Barbara nr. 30 en Sint Agnes nr. 35. De zusters van het Maria Magdalenaconvent werden in 1609 niet meer genoemd en aangenomen mag worden dat zij inmiddels allen gestorven waren. De zusters van de conventen van Sint Clara en Sint Margaretha bleven op een deel van hun eigen klooster wonen, evenals de Oude en Nieuwe Nonnen. De zusters van Sint Luciën kregen op termijn vijf huizen in de Sint Luciënsteeg ter beschikking.

De meegaandheid van het nieuwe stadsbestuur was niet toevallig. Veel nonnen stamden namelijk uit aanzienlijke families die hun rol in de stad bleven spelen en zodoende de familieleden enige bescherming konden bieden.

De straatjes waar de woningen aan stonden kregen pas veel later de namen Eerste, Middelste en Derde Klooster en Dwarsklooster.

Theo Bakker's Domein

Op deze site vindt u makkelijk leesbare maar toch informatieve verhalen over de ontstaansgeschiedenis van Amsterdam. Ze zijn onderverdeeld in rubrieken als Middeleeuwen, godsdiensten, nijverheid en handel, transport, openbaar vervoer, haven, watermanagement, stadsuitleg, annexaties, verkeersdoorbraken, chroniquers en allerlei andere zaken.

Klik hier voor een overzicht van alle PDF's op deze site

